

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt/Volume 8, Sayı/Issue 17, Mayıs/May 2026, ss. 545-568.

Geliş Tarihi–Received Date: 05.11.2025 Kabul Tarihi–Accepted Date: 18.12.2025

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİĞÂRI:

NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1818497>

 CAHİT ÇELİK*

ÖZ

Malazgirt savaşının kazanılmasından sonra Türk Beylikleri ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin katkılarıyla Anadolu coğrafyası, kısa süre içerisinde Türk yurdu haline gelmiştir. Özellikle Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Anadolu'nun şehirleri ilmi ilmi işlenmiş, pek çok yerde önemli imar faaliyetleri gerçekleştirilerek bölgeye Türk mührü vurulmuştur. Niğde'de bu bağlamda Selçuklu mimarisinin essiz örnekleriyle donatılarak Türk yurdu haline getirilen şehirlerden biridir. Şüphesiz şehirde bulunan en önemli Selçuklu mimarî eserlerinden birisi Alâeddin Cami'sidir. Niğde Alâeddin Cami'si Anadolu Selçuklu Devleti'nin Niğde'ye taşıdığı bir Türk mührüdür. Cami, Selçuklu Devleti'nin sanat alanında ulaştığı meziyetin en önemli göstergelerinden biridir. Dönemin Niğde Valisi Zeyneddin Beşâre tarafından Sıddık ve Gazi ustalara 1223 yılında yaptırılan Alâeddin Camisi; dikdörtgen planlı, tamamen taştan inşa edilmiş ve şehrin hâkim bir noktasında yer alan bir yapıdır. Caminin iki giriş kapısı olup ana giriş kapısı doğu cephesine, diğer kapısı ise kuzey cephesinde yer almaktadır. Caminin üstü tamamen taşla örtülü olup güney tarafında üç tane kubbe bulunmaktadır. Caminin doğu tarafına bakan taç kapısı, Selçuklu motiflerinin taşlara nakşedilmiş çok güzel bir örneğini oluşturmaktadır. Caminin iç kısmındaki geometrik süslemeler, mihrabın taş işçiliği, her bir ayakta yer verilmiş olan farklı desen ve figürler, günün belli saatlerinde doğu cephesindeki taç kapıya düşen gölgenin oluşturduğu kadın figürü camiyi benzersiz kılmaktadır. Çalışmada arşiv belgelerinden, tarihi kroniklerden, seyahatnamelerden, cami mimarisi hakkında yapılan çalışmalardan ve bizzat sahada yaptığımız incelemelerden istifade edilmiştir. Çalışmada, Anadolu Selçuklu Devleti'nin en önemli mimarî eserlerinden biri olan ve günümüzde hala dimdik ayakta duran Niğde Alâeddin Camisinin tarihi gelişiminin gün yüzüne çıkartılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Niğde, Camii, Zeyneddin Beşâre, Alâeddin Keykubat, Anadolu Selçuklu Devleti.

A SELJUK ARCHITECTURAL RELIC THAT CHALLENGES HISTORY: NIGDE ALAEDDIN MOSQUE

ABSTRACT

Following the victory at the Battle of Manzikert, thanks to the contributions of the Turkish principalities and the Anatolian Seljuk State, the Anatolian region quickly became a Turkish homeland. Especially during the Anatolian Seljuk State, Anatolian cities were meticulously developed, and significant construction projects were undertaken in many places, leaving a Turkish mark on the region. Niğde, in this context, is one of the cities adorned with unique examples of Seljuk architecture, becoming a Turkish homeland. Undoubtedly, one of the most important Seljuk architectural works in the city is the Alaeddin Mosque. The Alaeddin Mosque is a Turkish seal inscribed on Niğde by the Anatolian Seljuk State. The mosque is one of the most important indicators of the Seljuk State's artistic achievements. The Alâeddin Mosque, which was built in 1223 by Zeyneddin Beşâre, the Governor of Niğde at the time, to Sıddık and Gazi masters, is a rectangular building built entirely of stone at a dominant point of the city. The mosque has two entrance gates, the main entrance gate faces the east facade, and the other gate faces the north facade. The mosque is completely covered with stone and there are three domes on the south side. The crown gate facing the east side of the mosque is a very beautiful example of Seljuk motifs

* Dr., Niğde/TÜRKİYE, E-Posta: cahitcelik@gmail.com, ORCID: [0009-0006-6899-9924](https://orcid.org/0009-0006-6899-9924).

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

embroidered on stones. The geometric ornaments in the interior of the mosque, the stonework of the mihrab, the different patterns and figures on each elephant leg, the female figure formed by the shadow falling on the entrance door on the east side at certain times of the day make the mosque unique. The study utilizes archival documents, historical chronicles, travelogues, studies on mosque architecture, and fieldwork. The aim of the study is to uncover the historical development of the Niğde Alaeddin Mosque, one of the most important architectural monuments of the Anatolian Seljuk State and still standing today.

Keywords: Niğde, Mosque, Zeyneddin Beşâre, Alaeddin Keykubat, Anatolian Seljuk State.

GİRİŞ

Niğde, tarih içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış; özellikle İç Anadolu'yu Akdeniz Bölgesi'ne bağlayan yollar buradan geçtiği için tarihi süreç içerisinde sürekli önemini korumuştur. Yapılan araştırmalar, Niğde ilinde eski çağlardan başlayarak Hititler, Frigler, Romalılar, Bizans, Selçuklu, İlhanlı, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerine ait birçok eserin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Eski çağlarda “Nakida, Nakide, Nekide”, Selçuklular döneminde “Dârü'l-Pehlevâniyye” diye adlandırılan şehir, Cumhuriyet ile beraber Niğde adını almıştır.¹ XVI. asırda Anduğu (Altunhisar), Bor, Develi, İncesu, Karahisar, Yahyalı, Ürgüp, Şücaüddin (Ulukışla) ve Çamardı'yı bünyesinde barındıran Niğde vilayetinin Selçuklular dönemindeki hudutlarının nereleri kapsadığı tam olarak belli değildir.²

Tarih boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olan Niğde şehri tarihi eserler bakımından da zengindir. Şehirde çok sayıda mimarî yadigar bulunmaktadır. Mimarî eserlerin önemli bir kısmı Selçuklular ve Beylikler dönemine aittir. Bu çalışmaya konu olan Alâeddin Camisi de Anadolu Selçuklu devrinde yapılmış ve halen dimdik ayakta ve kullanılmaya devam etmektedir. Alâeddin Camisi gerek duvarlarındaki dantel gibi birbirinin içine geçen işlemleri gerekse kapı girişindeki kadın figürü ile görenleri kendine hayran bırakan eşsiz bir mimarî eserdir. Bu cami, dönemin Niğde Valisi Zeyneddin Beşâre bin Abdullah tarafından kardeş olan Sıddık ve Gazi ustalara yaptırılmış ve eser 1223 yılında tamamlanmıştır.³

Alâeddin Camisi, Niğde'nin en önemli tarihi eserlerinden biridir.⁴ Niğdeli Kadı Ahmed “El Veledü's-Şefik Ve'l- Hafidü'l- Halik” adlı eserinde Zeyneddin Beşâre'nin camiye “Cami'i Cevvâni” adını verdiğini, ancak kendisinin I. Alâeddin Keykubat tarafından 1223 yılında idam edilmesinin ardından caminin isminin Alâeddin Camisi olarak değiştirildiğini belirtmektedir.⁵ Caminin yapımında sarı ve boz renkli taşlar kullanılmış olup özellikle doğu tarafına bakan taç kapıdaki bezemeler etkileyicidir. Taç kapıya işlenen sekiz kollu yıldız kompozisyonları ve diğer geometrik şekiller, Selçukluların taş işleme konusundaki ulaştıkları zirveyi ortaya koymaktadır. Mihrapta birçok geometrik desen, daire ve çokgenler kullanılmıştır.

Alâeddin Camisi, Selçuklu eserlerinde ilk defa mihrapta portal düzeninin kullanıldığı bir eserdir. Ögel, taç kapıda hemen kitabenin altındaki figürlerin insan başı olduğunu ve zaman içinde tahrip olduklarını iddia etmektedir.⁶ Yapının kuzey ve doğuya açılan taç kapıları süsleme bakımından en yoğun figürlerin kullanıldığı yerlerdir.

Alâeddin Camisi, 1928 yılında yapısal harabiyet sebebiyle ibadete kapatılmış, daha sonra 1959-1969 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek hizmete açılmıştır.⁷

Araştırmacılar tarafından Niğde Alâeddin Camisi hakkında bugüne kadar çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Fakat yapılan bu araştırmalar genellikle sanat tarihi alanıyla sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada ise öncelikle caminin yapıldığı dönemdeki genel siyasi durum üzerinde durulmuş bu sayede de caminin banisi olan Zeyneddin Beşâre ve devrin hükümdarı olan I. Alâeddin Keykubat arasındaki ihtilaf üzerinden ismin Cami'i Cevvâni'den Alâeddin Cami'si şeklinde değiştirilmesinin gerekçesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine çalışmada caminin mimarları olan Sıddık ve Gazi ustaların yaşamları ve caminin çeşitli yerlerine bıraktıkları imzalar ortaya çıkartılmıştır. Son olarak ta bizzat camide yapılan çalışmalarla Niğde Alâeddin Cami'sinin eşsiz mimarî özellikleri resimlerle ve çizimlerle kayıt altına alınmıştır. Çalışmada yapılan literatür çalışmalarının yanında seyyahların eserlerinden, kroniklerden ve de özellikle bizzat camide yaptığımız çalışmalardan istifade edilmiştir. Ayrıca bizzat camide yapılan çalışmalarla cami ve dönemin mimarî özellikleri hakkında kanıtlar toplanmıştır. Bu bağlamda fen

¹ Nermin Şaman Doğan, “Niğde'deki Türk Dönemi (13-15.Yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı-mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), S. 115-140, s.116.

² Ahmet Akşit, “Türkiye Selçukluları Devrinde Niğde Vilayetinin Alt Birimleri ve Sınırları”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21 (2009), S. 125- 133, s. 130.

³ Sudem Akyürek vd., “Niğde Alâeddin Camii Mimari Unsurların STEM/STEAM Yaklaşımı Bakımından İncelenmesi”, *Bilim Armonisi*, 4(2), s. 38.

⁴ Tülay Öcal, Huriye Altuner, “The Importance of Historical and Cultural Heritage of Niğde in Terms of Cultural Geography”, *Current Urban Studies*, 2(1), s.77.

⁵ Ali Ertuğrul, *Niğdeli Kadı Ahmed'in El-Veledü's-Şefik ve'l-Hafidü'l-Halik'te*, C.1 Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 2015, s. 13.

⁶ Semra Ögel, *Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı*, 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1987, s. 115.

⁷ Mehmet Özkarcı, *Niğde'de Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 2001, s. 33.

bilimleri, teknoloji, matematik ve mühendislik alanların iç içe geçtiği Stem uygulamasından istifade edilmiştir. Elde edilen tüm veriler nitel araştırma yöntemi olan içerik analiziyle birleştirilerek yorumlanmıştır. Bu çalışmayla birlikte Anadolu Selçuklu Devleti'nin çağının ötesindeki mimarî gücü ve bu bağlamda Niğde Alâeddin Camisinin tarihi gelişiminin gün yüzüne çıkartılması amaçlanmıştır.

1. Niğde Alâeddin Camisi'nin Yapıldığı Dönemdeki Genel Siyasi Durum

Anadolu Selçuklu Devleti'ni 1204-1211 yılları arasında yöneten I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Anadolu'dan Venedikliler ile yapılan ticaretin önemli merkezlerinden biri olan Antalya'yı 1207 yılında ele geçirdi. Daha sonra kendisine sığınan Bizans imparatoru Aleksios Komnenos'u himaye ettiği için İznik Kralı Laskaris ile Alaşehir'de 1211 yılında karşı karşıya geldiler. Savaşı Selçuklular kazandı ancak Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev savaş alanında şehit oldu.⁸ I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in yerine devlet adamlarının kararıyla o dönem Malatya valisi olan oğlu I. İzzeddin Keykavus (1211-1219) hükümdar ilan edildi. I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in diğer oğlu olan ve Tokat valisi olarak görev yapan I. Alâeddin Keykubat bu karara karşı çıktı. I. Alâeddin Keykubat; kendi tarafına çektiği Erzurum Meliki Mugiseddin Tuğrulşah, Tekfur Leon ve Pervane Zahireddin İli ile beraber Malatya'dan Kayseri'ye gelen I. İzzeddin Keykavus'u kuşatma altına aldı.⁹ Kuşatma ve iki kardeş arasındaki savaş uzun sürdü, her iki taraftan da çok sayıda insan hayatını kaybetti. Kayseri'de kuşatma altında olan I. İzzeddin Keykavus kendisine destek veren Çaşnigir Emir Mübarizeddin Çavlı, Emir-i Ahur Zeyneddin Beşâre ve Emir-i Meclis Mübarizeddin Behramşah ile meşveret ederek, bir gece yarısı kuşatmayı yararak vakit geçmeden Konya'ya giderek oradan destek almaya karar kıldılar.¹⁰ Ancak daha sonra Celaledin Kayser'in teklifi ile Tekfur Leon'un kendi topraklarına çekilmesi sağlanınca I. Alâeddin Keykubat'ın gücü zayıfladı. Ayrıca Eyyubilerden I. İzzeddin Keykavus'a yardım geldiğinin duyulması üzerine I. Alâeddin Keykubat, kuşatmayı kaldırarak 1211 yılında kaçıp Ankara kalesine sığındı.¹¹ Kayseri'den Konya'ya giden I. İzzeddin Keykavus tahta oturdu. I. Alâeddin Keykubat Ankara'da olduğu sürece ülkeyi rahat yönetemeyeceğini düşünen I. İzzeddin Keykavus, 1213 yılında Ankara üzerine yürüdü. İki kardeşin arasındaki mücadele neticesinde I. İzzeddin Keykavus, galip gelerek Ankara kalesine sığınan kardeşi Alâeddin Keykubat'ı 1213 yılında teslim alıp Malatya'da bulunan Menşar Kalesi'ne hapsedti.¹²

I. İzzeddin Keykavus, 1214 yılında Sinop'u, 1216 yılında ise 1207 yılında fethedilen ancak elden çıkan Antalya'yı yeniden fethetmiştir. Sinop'un fethi ile beraber Trabzon merkezli Komnenos Hanedanı Selçuklulara bağlanmıştır.¹³ Sinop'un fethi sonrasında beş aylık gibi çok kısa bir sürede kale duvarları yeniden tahkim edilmiş ve I. İzzeddin Keykavus kale duvarlarına yazdırdığı kitabelerde ilk defa "el-galib" ünvanını kullanmıştır.¹⁴

İzzeddin Keykavus 1219 yılında ölünce tahta kardeşlerinden I. Alâeddin Keykubat ve Keyferidun b. Keyhüsrev'den hangisinin geçeceği konusunda devlet adamları arasında tartışma çıktı. Özellikle Emir-i Meclis Emir Mübarizeddin Behram ve Melikü'l Ümera Emir Seyfeddin Ayaba, I. Alâeddin Keykubat için görüş bildirmişler ve şunu ifade etmişlerdir: "*Onun alınında tacın ve mührün sahipliği okunmakta, büyüklüğü her hareketinde ortaya çıkmaktadır. Ondan başkasını aramak boşuna*"¹⁵ Bunun üzerine Alâeddin Keykubat'ın tahta geçmesi kararlaştırıldı. Seyfeddin Ayaba kararı bildirmek üzere Malatya yakınlarındaki Güzerprit Kalesi'nde hapis bulunan Alâeddin Keykubat'ın yanına gitmiş ve kararı tebliğ etmiştir.¹⁶

I. Alâeddin Keykubat döneminde (1219-1237) Anadolu Selçuklu Devleti en parlak dönemini yaşadı. Celalettin Harzemşah'ın ordusunu 1230 yılında yapılan Yassıçemen Savaşı'nda yenen I. Alâeddin Keykubat, yaklaşmakta olan Moğol istilasını hissediyor; bir taraftan Moğollar ile iyi ilişkiler geliştirmeye, diğer taraftan da muhtemel bir Moğol saldırısına karşı hem Eyyubiler hem de Hristiyanlar ile ittifaklar kurmaya çalışıyordu. Antalya civarındaki askeri ve ticari önemi büyük olan Kolonoros Kalesi'ni (Alanya) 1223 yılında karadan ve inşa ettirdiği donanma ile denizden kuşatarak aldı. Şehir ve kalesini yeniden inşa ettirdi ve buraya "Alaiye" ismini verdi. Alâeddin Keykubat döneminde ve ondan sonra Alaiye (Alanya), Selçuklu sultanlarının kışlık karargâhı oldu. Alâeddin Keykubat'ın 1237 yılında henüz genç yaşta zehirlenerek öldürülmesi üzerine kurmak istediği büyük ittifak gerçekleşemedi.¹⁷ İbni Bibi, Alâeddin Keykubat'ın vefatından sonraki hislerini "*O zamandan sonra Rum ve Şam ülkelerinin durumuna karışıklık, düzensizlik, istikrarsızlık, belirsizlik ve sıkıntı hâkim oldu. O günden bugüne kadar gariplerin yuvası, zayıfların sığınağı, sanatkârların barınağı ve dünya*

⁸ İbni Bibi, *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name)*, C. 1, çev. M. Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1996, s. 15.

⁹ İbni Bibi, *age*, s. 134.

¹⁰ İbni Bibi, *age*, s. 135.

¹¹ İbni Bibi, *age*, s. 15.

¹² İbni Bibi, *age*, s. 160.

¹³ Nermin Şaman Doğan, "Selçuklu Döneminde Siyasi ve Bani Kimliği ile Zeyneddin Beşâre", *Turkish Studies*, 9(10), s. 960.

¹⁴ Doğan, *age*, s. 960.

¹⁵ İbni Bibi, *age*, s. 221.

¹⁶ İbni Bibi, *age*, s. 223.

¹⁷ İbni Bibi, *age*, s. 18.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

yiğitlerinin yatağı olan Rum (Anadolu/Türkiye) güzellik diyarında ve bu ülkelerin rahat sarayında zamanın kursağına tatlı bir şerbet dökülmedi. Herkesin kalbinden ve canından yüzbinlerce kan nehri aktı. Şiir:

*Uluğ Keykubat'ın ölüm gününden sonra kimse mutluluğu aklına getiremedi,
Bütün işler kötüye gitti, halkın ve askerinin durumu bozuldu.
O padişah tahttan ayrıldığından beri bütün gönül hoşluğu yokluk diyarını boyladı.
Ülkenin düzeni alt üst oldu. Düşmanların kalbi o durumdan sevinçle doldu.”* şekilde açıklamaktadır.¹⁸

2. Zeyneddin Beşâre

Ne zaman doğduğu belli olmayan Zeyneddin Beşâre, Anadolu Selçuklu Devleti'nde önemli bir devlet adamı olarak Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci kez tahtta olduğu yıllar (1205-1211) ve oğulları I. İzzeddin Keykavus (1211-1219) ile I. Alâeddin Keykubat (1219-1237) dönemlerinde görev yapmıştır.¹⁹ Zeyneddin Beşâre, I. İzzeddin Keykavus'un en yakın adamlarından biri olup I. İzzeddin Keykavus'un Mengücek hükümdarı Behramşah'ın kızı ile evlenmesinde düğün merasiminde bulunmuştur.²⁰

İzzeddin Keykavus'un Malatya'da meliklik yaptığı yıllarda devlet işlerinde tecrübe kazanmak ve eğitimini tamamlamak için beraberinde götürdüğü kişiler içinde Emir-i Ahur Zeyneddin Beşâre, Çaşniğir Mübarizeddin Çavlı, Emir-i Meclis Mübarizeddin Behramşah bulunmaktadır.²¹ Bu kişiler daha sonra I. İzzeddin Keykavus'un I. Alâeddin Keykubat ile yaptığı taht kavgasında I. İzzeddin Keykavus'un yanında yer almışlardır. Antalya'nın 1216 yılında ikinci kez fethedilmesinde Zeyneddin Beşâre'nin de askerleri ile beraber fethetme ihtimalinin yüksek olduğu iddia edilmektedir.²²

İzzeddin Keykavus ile I. Alâeddin Keykubat arasındaki taht kavgasında Zeyneddin Beşâre, I. İzzeddin Keykavus'un yanında yer almaktaydı.²³ I. İzzeddin Keykavus iktidarı ele geçirdiğinde yakınlarındaki kişilerden Emir Celaledin Kayser'i pervaneliğe, Zeyneddin Beşâre'yi Niğde'ye, Hüsamettin Yusuf'u Malatya'ya, Çaşniğir Mübarizeddin Çavlı'yı ise Elbistan'a vali olarak atamıştır.²⁴ Ancak Zeyneddin Beşâre, daha Niğde'ye varmadan taht kavgasında I. Alâeddin Keykubat'ın yanında yer alan Zahireddin İli Niğde'ye gidip orayı idare etmeye çalışmıştır. İbni Bibi bunu;

“Diğer taraftan pervane Zahireddin İli, Alâeddin'in hizmetinden ayrılınca Niğde'ye gitti. O; şehrin ileri gelenlerini ve halkını malla, bağışla, ikramla ve iltifatla itaati altına aldı. Kalplerinin derinliklerini dinarlar ve hediyelerle fethederek onları kendine bağladı. Evlerine ve saraylarına altın keseleri ve kumaş parçaları saçtı. Bahçelerdeki sebzeleri ve bağlarındaki üzümleri değerlendirerek 'Eğer sultan İzzeddin'in ordusu kuşatmaya gelir, bahçelerinizi zarara uğratarak mülkünüzü harap ederse ben yenilsem de yensem de onların tekrar size verilmesi konusunda gayret gösteririm.' dedi ve bir süre orada ikamet etti. O sırada Niğde Runud'u onun hizmetçilerine ve adamlarına sert davranıp onları rahatsız etmeye başlayınca 'Bunlar kimsenin beni kuşatmadığı ve kimse tarafından kışkırtılmadığı halde bu şekilde küstahlık etmektedirler. Yarın eğer biri, burayı kuşatmaya gelip âdet olduğu gibi nakit parayla, malla toprakla ve emlak vaadiyle onları baştan çıkarırlarsa durum nasıl olur?' diye düşünerek oradan ayrılıp Lüliüve'ye (Ulukışla) sığındı. Orada da kalamayarak Sis (Kozan) yolundan Şam diyarına gitti. Halep yakınındaki Tel-Başer'e varınca hastalandı. Birkaç gün sonra da hayatını kaybetti. Onu orada toprağa verdiler. Ondan sonra da Emir-i Ahur Zeyneddin Beşâre Niğde'ye vardı. Ora halkının ve seçkinlerinin (ahali ve ayan) bağış ve ikramla gönlünü aldı. Tekfur Leon'a haberciler göndererek düşmanların ümitsizliğe ve perişanlığa düştüğünü, muhaliflerin hüsrana ve yenilgiye uğradığını haber verdi. Tekfur Leon da ona cevapla birlikte Arap ve Frenk atlarından, altın ve gümüş kaplardan ve iskarlat kumaşlarından (filarha-yi iskarlat) çok miktarda hediye gönderdi”²⁵ şeklinde anlatmaktadır:

İbni Bibi, I. Alâeddin Keykubat dönemindeki önemli devlet adamlarının özellikle hizmetteki kıdemleri, servetlerinin bolluğu, adamlarının, mallarının ve erzaklarının çokluğundan dolayı ciddi bir kibir ve gurura kapıldıklarını belirtmektedir.²⁶ I. Alâeddin Keykubat tahta geçtikten sonra öncelikle kendisinden önce atanmış olan kudretli valilere dokunmadı.²⁷ Özellikle kardeşi I. İzzeddin Keykavus ile taht mücadelesinde karşısında duran valilere hiç güveni olmadığı halde,²⁸ onları etkisiz hale getirmek için uygun zamanı bekledi. Bu devlet adamlarından Seyfeddin Ayaba, I. Alâeddin Keykubat'ı tahttan indirmek için bir plan yaptı. Ancak bundan

¹⁸ İbni Bibi, *age*, s. 457.

¹⁹ Doğan, *agm*, s. 957.

²⁰ Doğan, *agm*, s. 967.

²¹ Doğan, *agm*, s. 959.

²² Doğan, *agm*, s. 962.

²³ Canan Parla, “Sivas I. İzzeddin Keykavus Şifahanesi ve Niğde Alâeddin Camii'nin Simge Dili”, *Erdem*, 14(41), 2004, s. 66.

²⁴ Doğan, *agm*, s. 960.

²⁵ İbni Bibi, *age*, s. 139.

²⁶ İbni Bibi, *age*, s. 283.

²⁷ Zeki Oral, “Niğde Tarihi”, *Akpınar Dergisi*, S. 2,1934, s. 10.

²⁸ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 339.

haberdar olan I. Alâeddin Keykubat tuzağa düşmedi.²⁹ I. Alâeddin Keykubat kendisine tuzak kuran bu kişileri önce Antalya'ya çağırıp orada idam etmek istedi ancak o dönemdeki Antalya Kadısı Ertokuş'un bu beyler ile arasının iyi olduğunu anlayınca yer olarak Kayseri'yi seçti.³⁰ I. Alâeddin Keykubat, tahta geçip tahtını sağlama aldıktan sonra kendisine tehlike olarak gördüğü Çaşnigir Emiri Seyfeddin Ayaba, Emir-i Ahur Zeyneddin Beşâre (Niğde Valisi), Emir-i Meclis Mübarizeddin Behramşah ve Bahaeddin Kutluğca'yı bir tuzakla Kayseri'de 6 Haziran 1223 tarihinde idam etti.³¹ Emir Seyfeddin Ayaba aslında daha önce sultan ile bahçede gezerken sultanın kendisine "Yaşlı ağaçları kesip yerine gençleri dikmek gerekir" dediğini bundan kastının kendi idamı olduğunu sonradan anladığını itiraf etmiştir.³² Önemli devlet adamları haricinde Kayseri'de diğer muhalif beylerin de öldürüldüğü ve bu sayının 24-40 arasında olduğu iddia edilmektedir.³³

İbni Bibi, Zeyneddin Beşâre hakkında şu övücü ifadeleri kullanmaktadır:

"Verdiği zaman bol veren; yedirdiğinde doyuran; yıldız gibi yolunu şaşırana yol gösteren; susamış kimseler için tatlı soğuk su gibi olan; güzellikte dolunaya, doğrulukta mızrağa, keskinlikte kılıca benzeyen;

'Tıpkı bir ay, parlak bir güneş, erkek bir kaplan ya da kükreyen bir aslan gibidir,

Kader ona yaklaşıncı güler ve uzaklaşıncı surati asılır'

Tasvirine uyan; çabasını her zaman hayır binalarının yükselmesine, iyilik temellerinin atılmasına, doğruluk direklerinin sağlamlaştırılmasına harcayan; mükâfatlar biriktiren; mescit, okul gibi binalar yaptırarak sevap işleyen; yollar üzerine kervansaraylar yaptıran; vakıf binalarını çoğaltan;

'Onun öyle gayretleri var ki ondan üstünü bulunamaz. Onun yüce himmeti kaderden de etkilidir.

*Onun öyle bir avcu vardır ki karaya on tanesi dökse kara denizden daha zengin olur'*³⁴

İbni Bibi'nin ifadelerinden Zeyneddin Beşâre'nin halk tarafından sevilen hayırsever bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat taht mücadelesinde I. Alâeddin Keykubat yerine I. İzzeddin Keykavus'u desteklemesi ve Keykavus'un ölümünden sonra I. Alâeddin Keykubat'ın tahta çıkması sonunu hazırlamıştır. Hatta İbni Bibi'ye göre ölümü de ibretliktir. İbni Bibi, Zeyneddin Beşâre hakkında övgü dolu sözler söyledikten sonra "...Zeyneddin Beşâre'yi bir odaya tıkpı kapısını ördüler. O arada açlıktan uzuvlarını kendine gıda yaptı" diyerek onun değişik bir şekilde öldürüldüğünü ifade eder.³⁵ İbni Bibi ve incelenen diğer kaynaklar Zeyneddin Beşâre'nin değişik bir ölüm cezasına çarptırıldığını; canına doğrudan müdahale edilmeksizin açlık, susuzluk ve havasızlık ile baş başa bırakıldığını zikretmektedirler.³⁶ Zeyneddin Beşâre öldürüldüğü zaman iyi bir servete sahipti. Ölümünden sonra tüm servetine I. Alâeddin Keykubat tarafından el koydurtulmuştur.³⁷

Hayırseverliği ile tanınan Zeyneddin Beşâre'nin ismi Sinop İç Kalesi ve Konya Beşârebey Mescidi'nde yer almaktadır. Zeyneddin Beşâre, Sinop'un 1214 yılında Anadolu Selçuklu Devleti tarafından fethedilmesinde önemli rol oynamış; Niğde'den topladığı askerler ile fethedilmiştir;³⁸ bu cesaret ve katkısından dolayı Sinop İç Kalesi'ndeki doğu tarafında ve umumi hapishane kapısının altına rastlayan burcun üstüne adına kitabe yazılmıştır.

²⁹ İbni Bibi, *age*, s. 294.

³⁰ Mustafa Safran, "Alaettin Keykubat'ın Otorite Anlayışı ve Ümera Katli Meselesi", *Selçuk Dergisi*, S.3, I (Alaettin Keykubat Özel Sayısı), Haziran 1988, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yay., Konya 1988, s. 101.

³¹ Parla, *agm*, s. 75.

³² İbni Bibi, *age*, s. 286.

³³ Doğan, *agm*, s. 972.

³⁴ İbni Bibi, *age*, s. 287-288.

³⁵ İbni Bibi, *age*, s. 287-288.

³⁶ Feda Şamil Anık, "Türkiye Selçuklu Devleti'nde Siyasetin Katli (1075-1243)", *Belleten*, 63(236),1999, s. 68.

³⁷ Ahmet Akşit, "Türkiye Selçukluları Devrinde Niğde Vilâyetinin Alt Birimleri ve Sınırları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21 (2007), s. 43.

³⁸ Akşit, *agm*, s. 41

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI:
NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

Resim 1. Sinop İç Kalesi'nin Doğu Tarafında Burcun Üzerinde Yer Alan Kitabe.

Kitabede şunlar ifade edilmektedir:

إتَّفَقَ بِتَوْفِيقِ اللَّهِ تَعَالَى فِي أَيَّامِ السُّلْطَانِ الْغَالِبِ
...عَزَّ الدُّنْيَا وَالدِّينَ كَيْكَأَوْسَ بِنَ كَيْخُسْرَوُ. عَمَرَ هَذَا الْبُرْجَ
...الْعَبْدُ الضَّعِيفُ الْمُحْتَاجُ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى زَيْنُ الدِّينِ
بَشَارَهُ الْغَالِبِيِّ صَاحِبِ مَحْرُوسَهٗ نَقِيطَهٗ وَوَلَايَاتِ
فِي سَنَةِ إِثْنَيْ عَشَرَ وَسِتِّمِائِهٖ .

“Galebe çalıcı sultan, dünyanın ve dinin şerefi Keyhüsrev oğlu Keykavus zamanında yüce Allah'ın tevfiğiyle bu burcu zayıf kul, Yüce Allah'ın esirgemesine muhtaç korunası Nakide (Niğde) ile dolaylarının sahibi Zeyneddin Beşâre El-Galibi 612 yılında yaptırdı”³⁹

Kitabe 0,40 x 0,50 metre ölçülerinde olup yerden 3,50 metre yukarıda ve kabartma olarak yazılmıştır.

Zeyneddin Beşâre'nin ismini taşıyan ikinci yapı Konya'daki Beşâre Bey / Ferhuniye Mescidi'dir.⁴⁰ Beşâre Bey /Ferhuniye Mescidi kare planlı bir yapıdır.

Resim 2. Konya Beşârebey Mescidi Kitabesi.

³⁹ M. Şakir Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukiler Zamanına ait Tarihi Eserler”, Türk Arkeoloji Dergisi, (5),1949, s. 120-121.

⁴⁰ Doğan, *agm*, s. 963.

Kitabede şunlar ifade edilmektedir:

عَمَرَ هَذَا الْمَسْجِدَ - فِي أَيَّامِ دَوْلَةِ "السُّلْطَانِ الْغَالِبِ" عَزَّ الدُّنْيَا وَالدِّينِ
 "أَبُو الْفَتْحِ" (كَيْكَاوُسُ بْنُ كَيْهَسْرُو) بُرْهَانَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ -
 الْعَبْدُ الضَّعِيفُ الْمُحْتَاجُ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ "رَزِينُ الدِّينِ بَشَّارَةُ"
 (أَخُوْرُ بَكِ سُلْطَانِ) فِي التَّارِيخِ خَامِسِنَ عَشَرَ جَمَادِي الْأُولَى سَنَةَ سِتِّمِائَةٍ وَسِتَّةَ
 وَعَشْرَةَ هـ. ٦١٦ هِجْرِيًّا

Kitabenin Türkçesi: “Bu Mescid, Sultanü'l-Gâlib, İzzü'd-Dünyâ ve'd-dîn, fetihler babası, Mü'minlerin Emîrinin bürhânı, Keyhüsrev oğlu Keykâvus'un saltanatı günlerinde, Allah'ın rahmetine muhtaç, zayıf kul, Sultânın Ahûrbekî, Zeynü'd-dîn Beşâre tarafından 616 yılı Cemâziye'l-Evvel'inin 15'inde yapıldı”⁴¹ Bu kitabeğe göre mescit 29 Temmuz 1219 tarihinde tamamlanmıştır. Bu alanın iç kalenin dışında olduğunu belirten Doğan, özellikle Konya'daki İç Kale'nin kuzeyinde o dönemde birçok devlet adamının yaptırdığı mimari eserlerin olduğunu belirtmektedir.

Beşâre Bey/Ferhuniye Mescidi, kare planlı ve tek harim mekânından oluşan küçük bir yapıdır. Yapının ana giriş kapısı kuzey tarafında olup kitabe ana giriş kapısının üzerinde mermer üzerine sülüsle yazılmıştır. Kitabenin yanlarında sonradan başka yerden getirildiği değerlendirilen iki tane kufi yazılı düşey dikdörtgen pano bulunmaktadır.⁴² Mescidin iç kısmı üç kademeli sivri kemerli tromplarla geçilen kubbe ile örtülmüştür. Beşâre Bey, özellikle tuğla malzemenin kullanımı açısından türünün en güzel örneklerinden biridir. Katoğlu ise mescidin kitabesinde mescidin H.613 yılında yapıldığını (M.1216) belirtmektedir.⁴³

Zeyneddin Beşâre'nin yaptığı ve günümüze çok sağlam bir şekilde ulaşabilen en önemli yapı ise Niğde'deki Alâeddin Camisi'dir.

3. Niğde Alâeddin Camisi'nin Ustaları: Sıddık ve Gazi Kardeşler

Alâeddin Camisi'nin banileri Sıddık ve Gazi kardeşler ile ilgili caminin çeşitli yerlerine yazılan kitabeler haricinde net bir bilgi yoktur. Sıddık ve Gazi ustaların, Alâeddin Camisi dışında tespit edilmiş başka eserleri bulunmamaktadır.⁴⁴ Eserlerinin olmaması ile ilgili çeşitli rivayetler vardır. Kimilerine göre Ameli Üstad Sıddık ve Gazi, Alâeddin Camisi'ni yaptıktan sonra öldüler veya öldürüldüler. Kimileri ise yaptıkları eserin çok güzel olduğunu bundan dolayı başka bir eser yapmak istemediklerini veya yaptıkları eserin beğenilmediğini bundan dolayı başka bir eser yapmadıklarını iddia etmektedirler.⁴⁵ Sıddık için üstad sıfatının kullanılması onun Alâeddin Camisinin genel mimarî sorumlusu olduğu şeklinde değerlendirilebilir.⁴⁶ Bazı araştırmacılar, caminin orta nefin tam ortasında bulunan üstü açık alanın daha çok Kayseri'deki camilerde görülen bir özellik olması sebebiyle Sıddık ve Gazi kardeşlerin Kayserili olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmektedirler.⁴⁷

Ekiz, caminin üç farklı yerinde Alâeddin Camisi'nin Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi tarafından yapıldığına dair yazı olduğunu belirtmektedir.⁴⁸ Eryaman ise Ekiz'in belirttiği yerlerin haricinde mihrap önündeki kubbede ve batı yönündeki kubbede yapının banileri ile ilgili kitabe olduğunu, böylelikle camide toplamda beş farklı yerde caminin banileri ile ilgili kitabe olduğunu belirtmektedir.⁴⁹ Caminin Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi tarafından yapıldığını belirten ifadeler resim 3,4,5,6 ve 7'de gösterilmiştir.

1- Taç kapıdaki kitabede yer alan ifadeler:

Camide doğu taç kapıda “Mahmud'un oğulları Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi'nin eseri” ifadelerinin yer aldığını Gabriel belirtse de⁵⁰ tam ifade aşağıdaki gibidir.

⁴¹ Doğan, *agm*, s. 964.

⁴² Doğan, *agm*, s. 967.

⁴³ Murat Katoğlu, “13-Yüzyıl Konyasında Bir Cami Grubunun Plân Tipi Ve “Son Cemaat Yeri”, *Türk Etnografya Dergisi*, (59), 1967, s.882.

⁴⁴ Zeki Sönmez, *Anadolu Türk İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1995, s. 239.

⁴⁵ Akyürek vd., *agm*, s. 44.

⁴⁶ Sönmez, *age*, s. 239.

⁴⁷ Mehmet Ekiz, *Niğde Alâeddin Camii'nin Anadolu Selçuklu Mimarisi İçerisindeki Yeri ve Önemi*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Niğde 1998, s.12, Sönmez, *age*, s. 239.

⁴⁸ Ekiz, *agt*, s. 10.

⁴⁹ Mustafa Eryaman, “Niğde Alâeddin Camisine Dair Bazı Yeni Bulgular”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(6), 2025.

⁵⁰ Albert Gabriel, *Niğde Türk Anıtları*, çev. Ahmed Akif Tüfenk, Bengi Matbaası, Ankara 1962, s. 30.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI:
NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

Resim 3. Alâeddin Cami Taç Kapıdaki Kitabe.

Kitabede şunlar ifade edilmektedir:

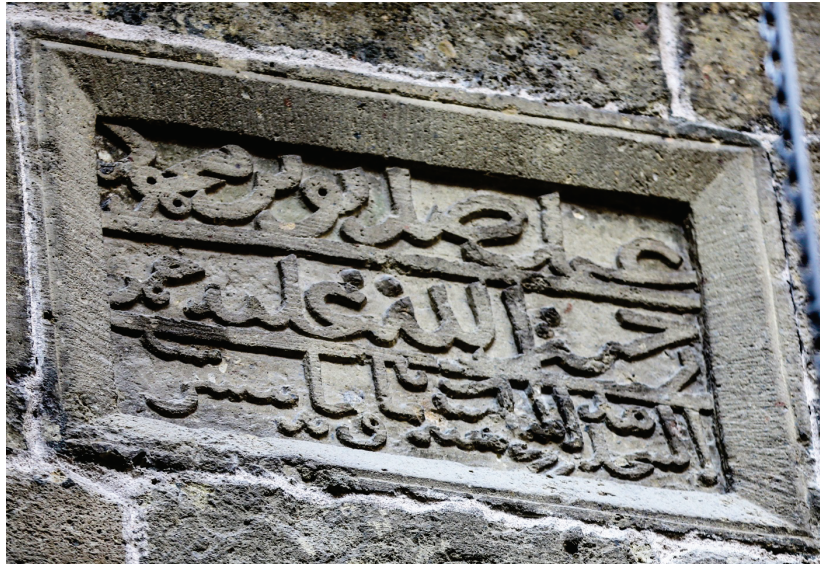
...عَمَلُ أَسْتَاذِ صِدِّيقِ بَرَادَرِشِ غَازِي
بِإِنِّ مَحْمُودِ

Amel-i üstad Sıddık biraderiş Gazi Bin Mahmud⁵¹

Doğu kapısının üzerinde kitabe yazılı olup onun hemen altında, kavsara kemeri köşeliklerinde: “Ameli üstad Sıddık ve biraderi Gazi bin Mahmud” yazılıdır.⁵² I. Alâeddin Keykubat döneminde tarihlenen sanatkar kitabelerinde “Amel-i üstad” unvanının kullanıldığı tek yapı, Niğde’deki Alâeddin Camisidir. Başka hiçbir yapıda bu unvan kullanılmamıştır, bundan dolayı da Alâeddin Camisinin banilerinin mesleklerinde en üst mertebeye ulaşmış kişiler olduğu değerlendirilmiştir.⁵³

2- İç mekânın orta sahanlığındaki ışıklığın batı kemerine yerleştirilen kitabede;

Merkezdeki açık alanın batı kemeri üzerinde şunlar yazılıdır.

Resim 4. Alâeddin Cami İç mekânın orta sahanlığındaki Işıklığın Batı Kemerindeki Kitabe.

⁵¹ Ekiz, *agt*, s. 11.

⁵² Canan Parla, *I. Alâeddin Keykubat Dönemi Yapılarında Biçim ve Estetik*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1997, s. 401.

⁵³ Canan Parla, “Alâeddin Keykubat Dönemi Işığında Anadolu Selçuklu Devletinde Yapı Organizasyonu”, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(3), 2002, s. 266.

Kitabede şunlar ifade edilmektedir:

عَمَلُ صِدِّيقِ بْنِ مَحْمُودٍ

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ. عَمَرَ

...هَذَا الْمَسْجِدَ الْمُبَارَكَ سَنَةَ ... سِتِّمِائَةٍ

Amel-i Sıddık bin Mahmud

Rahmetüllahi aleyhi ammare

Hazel mescidel mübareke sene..... sitte mi'e...

(Mahmud'un oğlu Sıddık'ın eseri, Allah'ın rahmeti (onun) üzerine olsun. Bu mübarek mescidi altıyüz... senesinde yaptı).⁵⁴

Yapının batı taraftaki kubbenin etek kısmına yerleştirilen ve iki satırdan oluşan kitabe:

Mihrap önündeki kubbenin duvarı üzerinde: "Amel el üstad Sıddık ve Gazi bin Mahmud" yazılıdır.⁵⁵

Resim 5. Alâeddin Cami Mihrap önündeki kubbenin duvarı üzerindeki Kitabe.

Kitabede şunlar ifade edilmektedir:

عَمَلُ أَسْتَاذِ صِدِّيقِ

عَازِي بْنِ مَحْمُودٍ

Amel-i üstad Sıddık

Ve Gazi bin Mahmud ⁵⁶

Mihrabın olduğu kubbenin tepe noktasındaki kitabe:

Yapının banileri ile ilgili dördüncü kitabe, mihrabın olduğu yerdeki kubbenin tepe noktasında bulunmaktadır.

Resim 6. Alâeddin Cami Mihrabın Olduğu Kubbenin Tepe Noktasındaki Kitabe.

⁵⁴ Özkarcı, *age*, s.46; Parla, *agt*, s. 401.

⁵⁵ Parla, *agt*, s. 402.

⁵⁶ Özkarcı, *age*, s. 46.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

Daha önce burada bir yazı olduğunu tespit eden araştırmacılar, yazının ne olduğunun anlaşılmadığını belirtmiş olsalar da⁵⁷ Eryaman burada:

عمل صديق بن محمد رحمة الله عليه

“Amele Sıddık bin Mahmud, Rahmetullahi Aleyhi” yazıldığını belirtmektedir.⁵⁸

Doğu yönündeki kubbenin tepe kısmındaki kitabe:

Diğer kitabe ise doğu yönünde bulunan kubbenin tepe kısmında yazılmıştır.

Resim 7. Alâeddin Cami Doğu Yönündeki Kubbenin Tepe Noktasındaki Kitabe.

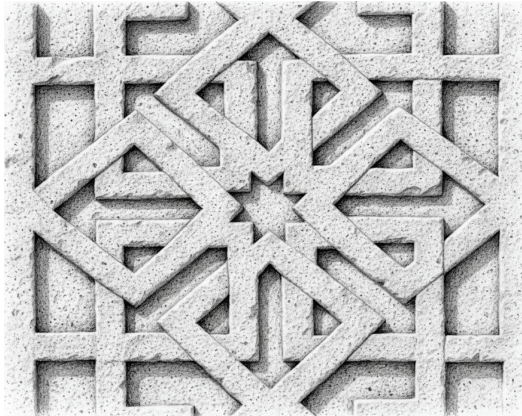
عمل ابو بكر بن غازي

“Amele Ebubekir bin Gazi” (Gazi’nin oğlu amele Ebubekir) yazılıdır.⁵⁹

Bu beş kitabeden de anlaşıldığı üzere yapı, Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi tarafından yapılmıştır. I. Alâeddin Keykubat döneminde yapılan eser kitabelerinde sadece Niğde Alâeddin Camisi’nin sanatkârı “Amel-i üstad” unvanını kullanmıştır. Parla bu unvanın kullanılmasının sebebi olarak yapıyı yapan kişinin mesleğinde en üst rütbede olduğunu iddia etmektedir.⁶⁰

4. Niğde Alâeddin Camisi’nin Genel Mimarîsi

Güneybatı kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı yapılan cami sekiz tane taş ayak üzerine kurulmuştur. Yapının içindeki destekler kuzey-güney ve doğu-batı ekseninde birbirleriyle bağlanarak on beş birim oluşturulmuştur. Mihrap duvarının önündeki üç birimin üzerinde üç tane kubbe vardır. Bu kubbelerin boyutları doğudan batıya doğru küçülmektedir. Caminin ana giriş kapısı mihrap duvarının tam karşısındaki duvar olmayıp doğuya bakan tarafta bulunmaktadır. Bunda o dönemde halen güneşin doğduğu doğu tarafına yüklenen anlamın etkili olduğu değerlendirilmektedir.⁶¹ Ayrıca caminin kuzey tarafındaki duvarın kuzeydoğu köşesinden ancak bir merdiven yardımıyla girilebilen bir kapı bulunmakta olup bu kapı da direkt mihrabı görmemektedir. Yapının içinde ayrıca bir açık avlu olup bu kısım ana girişin direkt karşısında bulunmaktadır.

Çizim 1. Taç kapıdaki Figür.

⁵⁷ Ekiz, *agt*, s. 19.

⁵⁸ Eryaman, *agm*, s. 438.

⁵⁹ Eryaman, *agm*, s. 439.

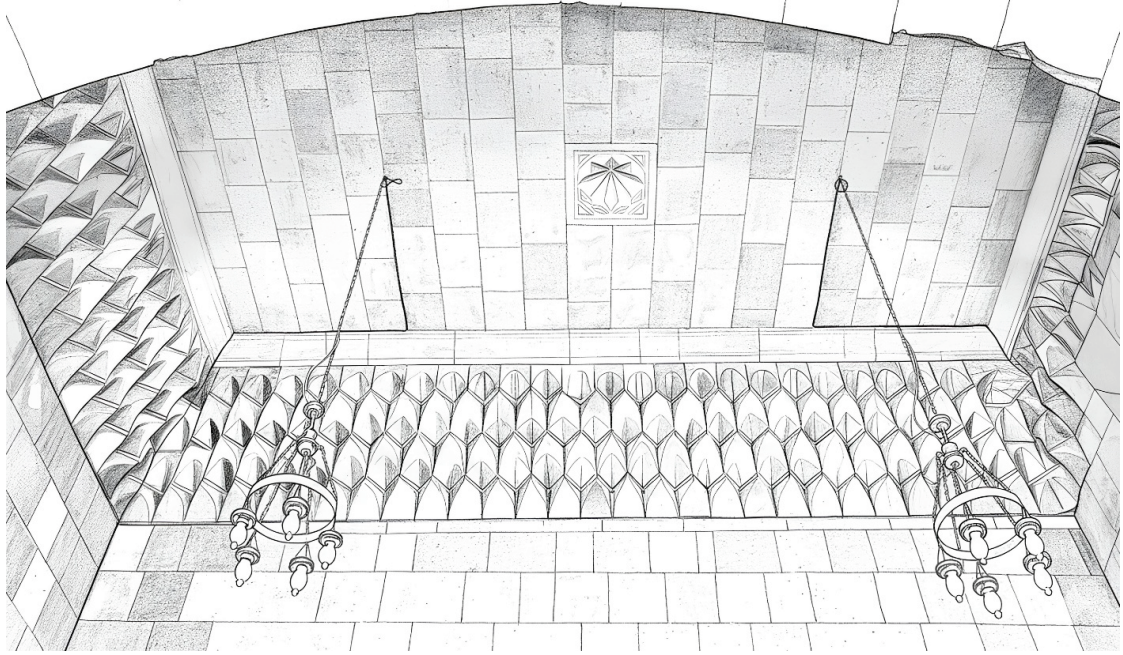
⁶⁰ Parla, *Alâeddin Keykubat...*, s. 266.

⁶¹ Parla, *Sivas İzzettin...*, s. 69.

Alâeddin Camisi şu hususlardan dolayı benzersiz bir yapı kabul edilmektedir:

- 1- Doğu kapısının üzerinde taşa işlenmiş olan saç örgülü insan başları,
- 2-Doğu kapısındaki mukarnas düzeniyle oluşturulan kadın imgesi,
- 3- Caminin tam merkezinde bulunan aydınlık açıklık avlu,
- 4- Batı kubbenin diğer kubbelere göre daha yüksekte başlatılarak sekiz dilimle farklı bir şekilde yapılması,
- 5- Tromp kemeri üzerinde bulunan melek figürleriyle altıgen motifleri,
- 6- Caminin yapımında kullanılan zengin simge dili,
- 7-Birbirine bitişik taş örgülü düz tavanı

Cami dikdörtgen şeklinde olup caminin harim kısmı ortalama olarak 26 x 21 metre ölçülerindedir.⁶² Cami plan olarak mihraba dik üç sahna ve her sahna doğu-batı ekseninde kesen beş bölümden oluşmaktadır. Caminin orta kısmında bir açık alan yer almakta olup caminin kibleye bakan tarafında üç tane kubbe bulunmaktadır. Camide kullanılan taşlar sarı ve boz renkli Niğde taşları olup cami duvarlarının kalınlığı 1,25 m'dir.⁶³ Caminin minaresi yapının kuzey ve doğu cephelerinin birleştiği yerde olup, cami ana gövdesine bitişiktir. Caminin ana giriş kapısı doğuya bakmakta olup bu kapının her iki yanında birer taş çörtlen bulunmaktadır. Hem caminin ana kapısının hem de minarenin şerefe kapısının doğuya bakmasını, Orta Asya Türk inanç sisteminde doğu yönünün kutsal olmasına bağlayan araştırmacılar vardır.⁶⁴ Kapının genişliği 6,93 m; yüksekliği ise giriş zemininden 10,70 m'dir. Camide en fazla taş işçiliğinin olduğu yer doğuya bakan taç kapıdadır. Kapının en dış kısmından içeri kısma doğru altı köşeli yarım yıldızlar, yarım daireler, sekiz kollu yıldızlar, yarım sekizgenler işlenmiştir. Caminin tüm dış cephelerinde taş payandalar kullanılmış olup bu payandaların boyutları 1,30-1,35 m arasındadır.⁶⁵ Kitabenin hemen altında iki ayrı kesik insan başı figürü işlenmiştir. Bu iki figürün altında iki tane ayrı kabartma yapılmıştır. Kavsara yedi sıra mukarnas ile süslenmiş olup cami kapısının iki yanına karşılıklı olarak iki tane mihrabiye yerleştirilmiştir.⁶⁶ Caminin kuzey tarafında da bir kapı bulunmakta olup bu kapının yüksekliği 9 metre civarındadır. Bu kapıdan bey mahfiline geçiş sağlanmakta olup sekiz köşeli yıldızların, karelerin, dörtgenlerin işlendiği bir kapıdır.

Çizim 2. Birbirine Bitişik Taş Örgü Düz Tavan.

Caminin üstü tamamen taşla örtülmüştür. Alâeddin Camisi düz atkılı taş kemerlerin yan yana ve birbirine bitişik olarak sıralanmasıyla taş örgülü düz tavana sahip olan en iyi Türk İslam yapılarından biridir. Alâeddin Camisinin kuzey tarafındaki orta sahan tavanı üst üste bindirilmiş dört sıra basit mukarnas dizilerinden

⁶² Sibel Yıldız, "Alâeddin Camii", <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/Alâeddin-camii-nigde> 24.09.2025, 22.17.

⁶³ Ekiz, *agt*, s. 13.

⁶⁴ Ekiz, *agt*, s. 33.

⁶⁵ Ekiz, *agt*, s. 13.

⁶⁶ Ekiz, *agt*, s. 15.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

oluşmaktadır. Sultan mahfilinin üstüne isabet eden bu düz atkı tonoz ile Caminin mimarları olan Sıddık ve Gazi ustalar bir anlamda mesleklerindeki dâhiyane yeteneklerini göstermişlerdir.⁶⁷ Yapının güney cephesinde bulunan duvarının önünde doğudan batıya doğru üç tane kubbe yapılmış olup kubbelerin yükseklikleri kademeli olarak artarak sıralanmaktadır. Kubbelerin üzeri daha sonra yapılan tadilat ile kurşunla kaplanmıştır.⁶⁸

Caminin ortasında bulunan ve üstü açık olan kısım 4,20 x 4,20 ölçülerinde kare şeklinde olup camiye aydınlık veren bir bölümdür. Bu alanın zeminden yüksekliği 8,30m'dir.⁶⁹ Bu tür aydınlık alan o dönemde yapılan Kayseri Ulu Cami, Kayseri Hunat Cami ve Kayseri Köçük Camisi'nde de bulunmaktadır.⁷⁰

Niğde Alâeddin Camisi tamamen taştan yapılmış olan bir yapı olup caminin yapımında Niğde'nin sarı ve boz taşları atlamalı olarak kullanılmıştır. Taşlar özellikle ana giriş kapısında ve mihrapta adeta nakış gibi işlenmiştir. Süslemeler geometrik ve figürlü şekiller halindedir. Anadolu Selçuklularının klasik cami mimarisini tüm unsurları ile orijinal haliyle içinde barındıran Alâeddin Camisi, şekli ve planı bozulmadan zamanımıza kadar ulaşabilen bir eserdir.⁷¹

Alâeddin Camisi kible duvarının önünde çeşitli büyüklüklerde olan üç kubbe bulunmaktadır. Ortadaki kubbe dört sıra, doğu ve batıdaki kubbeler ise beşer sıra mukarnasla yapılmışlardır. Bu mimarî eser, Anadolu'da benzeri bulunmayan özgün bir örnektir.⁷² Aynı şekilde kubbelerin olduğu bölümde kullanılan kemerler, diğer bölümlerdeki kemerlerden farklı olarak dilimli kemer olarak tasarlanmışlardır. Bu şekilde dilimli kemerler Erzurum Ulu Camisi'nde kullanılmıştır.

Alâeddin Camisi ile ilgili en eski görsellerden bir tanesi Matrakçı Nasuh'un yazdığı ve Kanuni Sultan Süleyman'ın 1533-1536 yılları arasındaki ilk İran seferini konu edinen 'Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han' adlı eserdeki Niğde Kalesi'nin de içinde bulunduğu yapıları barındıran 18a numaralı minyatürdür.⁷³ Bu minyatürde Alâeddin Camisi minaresi gösterilmeden çizilmiştir (Bakınız Ek 1). Alâeddin Camisi ile ilgili görselleri içeren diğer bir eser Albert Gabriel tarafından hazırlanan 'Monuments Tures d'Anatolie' adlı eserdir. Alâeddin Camisi ile ilgili detaylı bilgiler veren Gabriel, Niğde'yi 1927-1928 yıllarında gezdiğinde Alâeddin Camisi'nin cami olarak kullanılmadığını ifade etmektedir.⁷⁴ Gabriel; yapının aslında tam bir dikdörtgen olmadığını, güneydeki duvarın 20,83 metre kuzeydeki duvarın ise 21 metre uzunluğunda olduğunu ifade etmektedir. Caminin en bezemeli ve güzel kısmının doğuya bakan ana kapı olduğunu belirten Gabriel, kapının üzerindeki saç örgülü ve baş kısımları bozulmuş olan figürlerin aslan başları olduğunu iddia etmektedir.⁷⁵ Gabriel, kapının giriş kısmındaki kitabe geçen Müstenireddin'in eserin mimarı değil; bu eserden mali açıdan sorumlu olan kişi olabileceğini belirtmektedir.⁷⁶ Kurt Erdmann, Alâeddin Camisi'nin avlunun namaz kılınan yerin ortasına konulmuş Anadolu'daki ilk cami olduğunu belirtmektedir.⁷⁷

4.1. Niğde Alâeddin Camisi'nin Taç Kapıları

Anadolu'nun konum olarak Avrupa-Asya arasında olması ve birçok medeniyete ev sahipliği yapması mimarî eserlerinde de birçok farklı kültüre ait motiflerin sentezlenmesine imkân tanımıştır. Taş işçiliğinin zirveye ulaştığı tarihi yapılara baktığımız zaman bunun çok güzel bir şekilde ortaya konulduğunu, özellikle yapıların taç kapılarındaki bezemelerde ve taç kapı mimarisinde bunu görebiliriz. Taş işçiliğinde bazen bitkisel, bazen geometrik şekiller kullanılmış; bunlar girift hâle getirilerek farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde yapılan yapılardan 34 tanesinin taç kapısında süsleme şeridi olduğunu belirten Ertunç,⁷⁸ bu süslemelerin tek şeritten altı şeride kadar farklılık gösterdiğini belirtmektedir.⁷⁹

Alâeddin Camisi taç kapısı dört şeritli bir süsleme sanatıyla yapılan bir eserdir. Selçuklular döneminde yapılan taç kapılarında diğer dört şerit süslemesi olan eserler şunlardır: Hacı Kılıç Medresesi, Susuz Han, Ak Han, Kayseri Karatay Han, Sultan Han, Ağzıkara Han, Sırçalı Medrese.⁸⁰

⁶⁷ Yılmaz Önge, "Anadolu'nun Türk-İslâm Devri Yapılarında Enteresan Bazı Taş Kemer ve Tonozlar", *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (9), 1978, s. 324.

⁶⁸ Ekiz, *agt*, s. 17.

⁶⁹ Ekiz, *agt*, s. 20.

⁷⁰ Ekiz, *agt*, s. 37.

⁷¹ Özgür Çetintaş, Naile Rengin Oyman, "Hat Sanatında Bir Yazı Türü Olarak Selçuklu Sülüsü (Dini Mimari Eserler Örneklemine Bir Değerlendirme)", *Bilis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 2017, s. 456.

⁷² Ekiz, *agt*, s. 38.

⁷³ Matrakçı Nasuh'us Silahi, *Beyanı Menazili Seferi 'Irakeyn-i Sultan Süleyman Han*, çev. Hüseyin Yurdaydın. 2. Baskı. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1976, s. Resim 18a.

⁷⁴ Gabriel, *age*, s. 27.

⁷⁵ Gabriel, *age*, s. 29.

⁷⁶ Gabriel, *age*, s. 30.

⁷⁷ Gabriel, *age*, s. 30.

⁷⁸ Çiğdem Önkol Ertunç, "Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 5 (Mart 2016), s. 118.

⁷⁹ Ertunç, *agm*, s. 124.

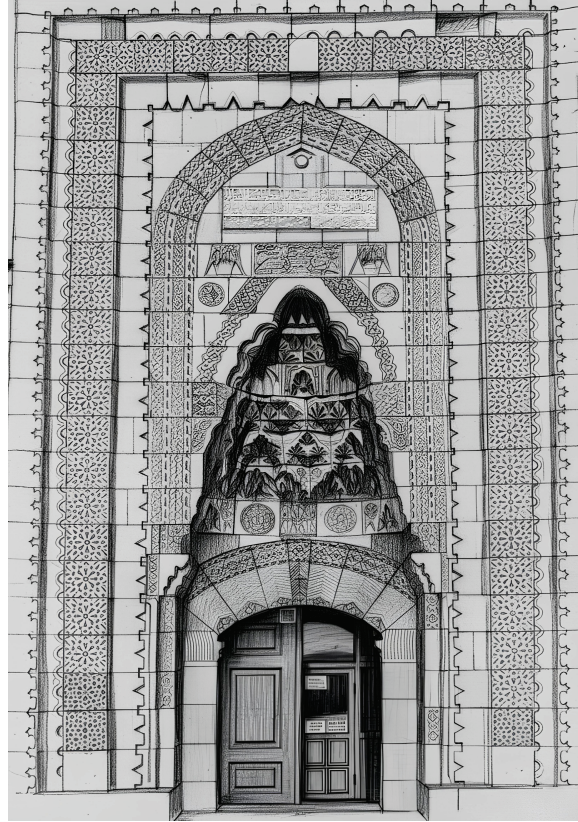
⁸⁰ Ertunç, *agm*, s. 124.

Selçuklu eserleri bir anlamda Asya, İran ve Anadolu kültürünün harmanlanmış halidir. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde yapılan yapıların en görkemli, en ilgi çekici bölümleri taç kapıdır.⁸¹ Selçuklular döneminde yapılan taç kapılarda bir düzen ve sistem vardır. Taç kapılarda genişlik ile yükseklik arasındaki oran 2/3'tür. Taç kapı yüzeyi altı kareye bölünmekte, her iki kare bir bölümü oluşturmaktadır. Bu karelerin alttaki ikisi kapının açıklığı, ortadaki mukarnas sistemi, üstteki bölme ise kitabenin de olduğu taçlık kısmını oluşturmaktadır. Taç kapının mukarnas sisteminin yanları bordürler, rozetler, kabaralar ile süslenmektedir. Niğde Alâeddin Camisi de Selçuklular döneminde yapılan ve her biri birer şaheser olan Kayseri Çifte Medrese, Kayseri Hunat (Huand) Hatun Camisi, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Konya İnce Minareli Medresesi'nin taç kapıları gibi bu oran ve kurallara uyularak yapılmıştır.⁸² Alâeddin Camisi'nin doğu ve kuzeydoğu cephelerinde olmak üzere toplam iki tane taç kapı bulunmaktadır.

4.1.1. Doğu Taç Kapı

Yapıdaki en zengin taş bezeme işçiliği doğu taç kapısında bulunmaktadır. Taç kapı geometrik şekillerle bezenmiş, taşlar alçak kabartma tekniğiyle oyulmuştur. Taç kapı üç yandan düz silme ve çeşitli süslemelerin ve motiflerin işlendiği dört bordür ile kuşatılmıştır.⁸³ İşlemeler dıştan içe doğru kısa basamaklar ile hafifçe kademelendirilmiştir. En dıştaki silmeden sonra gelen bordür yarım yıldız desenleriyle donatılmıştır. İkinci bordürde yarım daire kesitli girintilerden oluşan şekiller işlenmiştir. Üçüncü bordürde ise sekiz kollu yıldızlardan oluşan geometrik bezemeler işlenmiştir. En geniş bordür olan üst orta kısmına denk gelen bölümde bir kuş kabartması vardır.⁸⁴ Kuşun işlendiği taş sade bırakılmıştır.

Ana bordürden sonra bir düz silme üzerinde ok ucu ve dikdörtgen şekillerin girintilerinin atlamalı olarak sıralanmasından oluşan bir dekor vardır. Taç kapıda dikkati çeken ve inşa kitabesinin alt kısmına işlenmiş ve bir kısmı tahrip olmuş kabartma figürler bulunmaktadır. Bu figürler örgülü saçları olan birer insan başıdır. Baş kısımları tahrip olmasına rağmen başların iki tarafından sarkan örgülü saçlar net bir şekilde görülebilmektedir.⁸⁵

Çizim 3. Doğu Taç Kapısı

Taç kapının kavsarası cepheden bakıldığında ikizkenar üçgen görünümünde olup kavsarada yedi mukarnas bulunmaktadır. Mukarnasların arasına yelpaze şeklinde yerleştirilen stilize bitki formları bulunmaktadır.

⁸¹ Çiğdem Önkol Ertunç, *Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapılarında Tezyinat*, Isparta. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2016, s. 12.

⁸² Zafer Bayburluoğlu, *Anadolu Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Erzurum 1993, s. 79.

⁸³ Mustafa Bulut, *Selçuklu Çizgileri: Anadolu Selçuklu Geometrik Kompozisyonları*, İnkılâp Basım Yayım, İstanbul 2019, s. 27.

⁸⁴ Özkarcı, *age*, s. 39.

⁸⁵ Özkarcı, *age*, s. 40.

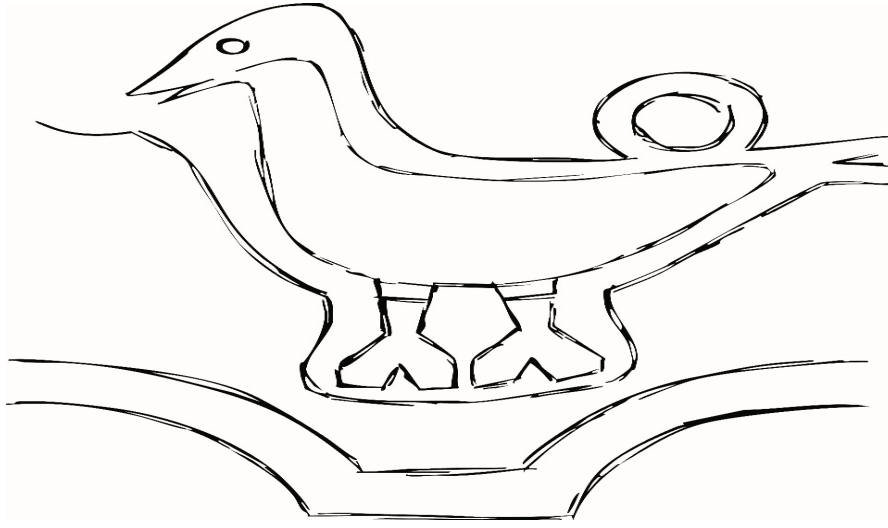
TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

Özellikle sabahın erken saatlerinde güneşin yükselmesiyle beraber oluşan ışık-gölge; taç kapıda serpuşlu, uzun saç örgülü genç bir kız silüetini ortaya çıkarmaktadır.

Kapıdaki kadın figürü hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. Kadın figürünün Gazi ve Sıddık kardeşlerin âşık olduğu kadın ya da Alâeddin Keykubat'ın kızı veya karısı olduğu iddia edilse de bu hususlar ile ilgili net bir tarihi bilgi yoktur.⁸⁶

Parla bu figür ile ilgili şunları ifade etmektedir: “Portaldeki kadın başı figürleriyle Ay'a, Ay ile hükümdarlığın ikinci adamının simgelediği eski mitolojik öyküye gönderme yapılmış olmalıdır. Anlaşılan odur ki I. İzzeddin Keykâvus döneminin oldukça itibarlı emirlerinden Niğde Valisi Beşâre Bey, I. Alâeddin Keykubat devrinin gözden düşmüş emirlerinden olmayı içine sindiremeyerek, yapının doğan Güneş'in makamı doğu yönüne bakan kapısına özellikle kadın başı biçimi verdirerek kendisinin vezir olacak nitelikte bir kişi olduğunu vurgulamak istemiştir. Portal kavsarasının gözleri, ağzı, burnu ve başlıklı örgülü saç seçilebilen bambaşka bir anlatımla resmedilmiş kadın başı imgesi oluşturacak biçimde dizilmiş mukarnasları, Beşâre Bey'in kişilik ve kalitesini ispatlama yolundaki iddiasının ürünü olarak belirtmektedir”.⁸⁷ Taç kapıdaki kız silüetinin günün belli saatlerinde ve çok ayrıntılı bir şekilde çıkması, bu yapıyı yapan ustaların o dönemde astronomi ve fizik biliminde çok ileri bir noktada olduklarının göstergesidir.

Yapının doğu tarafındaki ana giriş kapısında bulunan saç örgülü kadın başları, aynı dönemde Sivas I. İzzeddin Keykavus Şifahanesi'ndeki saç örgülü kadın başlarına çok benzemekte ve bu kadın başlarının aynı zamanda güneş ve ayı simgelediği de iddia edilmektedir.⁸⁸ Parla, doğudaki ana giriş kapısının kuzey üst köşesine işlenen kuş figürünün 6 Haziran 1223 tarihinde I. Alâeddin Keykubat tarafından öldürülen Zeyneddin Beşâre'nin ruhunu simgelediğini iddia etmektedir.⁸⁹ Ekiz ise bu figürün tek gövdeli çift başlı bir hayvan motifi olduğunu, güneye bakan başın kuş, kuzeye bakan başın ise koç başına benzediğini belirtmektedir.⁹⁰ Ekiz; koç başının nazarı simgelediğini, kuş başının ise hem nazarlığı hem de ölünün ruhunu simgelediğini belirtmektedir.

Çizim 4. Taç kapıdaki Kuş Figürü.

Şahin; Afşin'de bulunan Ashab-ı Khef Ribat'ın taç kapısının 1215 yılında yapıldığını, buranın taç kapısında da insan silüetini gösteren bir gölge oluştuğunu, Alâeddin Camisi'nin de 1223 yılında yapıldığı göz önüne alındığında iki eseri de aynı ustaların yapma ihtimalinin güçlü olduğunu belirtmektedir.⁹¹

⁸⁶ Akyürek vd., *agm*, s. 38.

⁸⁷ Parla, *Sivas İzzettin...*, s. 69-70.

⁸⁸ Parla, *Sivas İzzettin...*, s. 69.

⁸⁹ Parla, *Sivas İzzettin...*, s. 75.

⁹⁰ Ekiz, *agt*, s.32.

⁹¹ Mustafa Kemal Şahin, “Afşin Eshabı Khef Ribatı ile Niğde Alâeddin Camisi Taçkapıları Üzerine Bazı Yorumlamalar”, *International Journal of History*, V(10), Issue 6,2018, s.158.

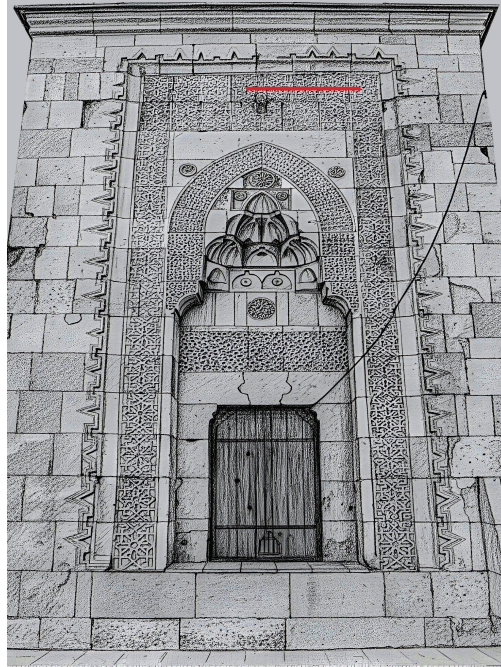

Resim 8. Taç Kapıdaki Kuş Figürü.

Alâeddin Camisi'nin doğu taç kapısında bulunan iki insan başının güneş ve ayı simgelediğini belirten araştırmacılar olduğu gibi bu iki insan başı figürünün camiyi yapan ustalar Üstad Siddık ve kardeşi Gazi'yi simgelediğini iddia eden araştırmacılar da vardır.⁹²

4.1.2. Kuzey Taç Kapı

Kuzey cephesinin doğu tarafına yapılan ve 'bey kapısı' olarak bilinen bu kapı, sultan mahfiline geçmek için yapılmış olup daha sonra mahfil yıkılınca da kapı pencereye dönüştürülmüştür. Bu kapı, doğu taç kapısı gibi zengin bir süslemeye sahip olmamakla beraber yine de görülmeye değerdir. Taç kapı üç yandan içbükey silme ve iki bordür ile kuşatılmıştır.⁹³ Ana bordürde baklava desenlerinin atlamalı olarak yerleştirilmesiyle figürler meydana getirilmiş, baklava dilimlerinin içine çok kollu yıldızlardan gelişen geometrik motifler yerleştirilmiştir.

Çizim 5. Kuzey Taç Kapı.

Kuzey taç kapının dikkat çeken bir özelliği kapının batı tarafından bulunan aslan başlı taş çörtendir. Aslan; sivri kulaklı, hafif taşkın, şiş sarkık yanaklı bir şekilde resmedilmiştir.⁹⁴

⁹² Doğan, *Niğde'deki Türk Dönemi...*, s. 121.

⁹³ Ekiz, *agt.*, s. 27.

⁹⁴ Özkarcı, *age.*, s. 41.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

4.2. Niğde Alâeddin Cami'sinin Kitabesi

Doğu taç kapının üst kısmına yerleştirilen inşa kitabesi 0,40 X 1, 50 metre ölçülerinde olup mermer bir levha üzerine sülüs hatla yazılıdır. Kitabeden yapının Alâeddin Keykubat'ın hükümdarlığı döneminde Niğde Valisi Emir-i Ahur Abdullah oğlu Beşâre Bey tarafından 1223 yılında yaptırıldığı ve yapı için Müstenireddin isminde birisinin görevlendirildiği anlaşılmaktadır.

Alâeddin Camisi'nin kitabesinde şunlar yazılıdır:

Resim 9. Alâeddin Camisi'nin Kitabesi.

أَمْرَ بَعْمَارَةِ هَذَا الْجَامِعِ فِي أَيَّامِ دَوْلَةِ السُّلْطَانِ الْمَعْظَمِ شَاهُنْشَاهِ الْأَعْظَمِ مَلِكِ
مُلُوكِ الْعَالَمِ سَيِّدِ السُّلْطَانِيْنَ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ، عَلَاءِ الدُّنْيَا وَالذِّينِ، غِيَاثِ الْإِسْلَامِ وَالْمُسْلِمِينَ
كَيْخُسْرُو، عَزَّ نَصْرُهُ، الْعَبْدِ الضَّعِيفِ الْمُحْتَاجِ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ بِشَارَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ
أَنْشَأَهَا مُسْتَنْزِلُ الدِّينِ بِتَارِيخِ عَشْرِينَ وَسِتِّمِائَةَ

“1.Emr-i bi'maret-i hazel camii fi eyyam devleti sultanul muazzam şahinşahül azemel mülk

2. Melikül alem seyyidül seladinül Arab vel Acem ala dünya ve'd din Giyasül İslam vel Müslimin

3. Keykubat bin Keyhüsrev ve azze nasrehu el abdu'z- zaif el muhtaç ila rahmeti'l lahi Beşâre bin Abdullah inşaehu Müstenire'd- din bi tarih 'ışrin ve sitte mie.

(İslam'ın ve Müslümanların yardımcı, dinin ve dünyanın gelişmesinin yardımcı Arap ve Acem sultanlarının efendisi, meliklerin meliki, şahların şahı büyük Sultan Keyhüsrev'in oğlu Keykubat'ın sultanlığı zamanında. Allah'ın rahmetine ve yardımına muhtaç zayıf kul Abdullah'ın oğlu Beşâre bu caminin inşasını Müsteriddin'e (H) altıyüzyirmi yılında emretti).⁹⁵”

Alâeddin Camisi'nin günümüze ulaşan vakfiyesi bulunmamaktadır. Ancak Osmanlı Tahrir Defterlerinde caminin giderleri için vakfedilen yerler ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Aralık 1476 tarihine ait bir tahrir defteri kaydında Derdin ve Ilısın köyleri gelirlerinin caminin vakfı olduğu belirtilmektedir.⁹⁶ XVI. yüzyıl kayıtlarında Melendiz nahiyesi Divriği köyü gelirlerinin tamamı, Çamardı nahiyesi Kersendi köyü ve Ilısın köylerinin de gelirlerinin yarısının camiye vakfedildiği açıklanmıştır. Yine Osmanlı dönemi arşiv belgelerinden câmi görevlileri için izni hümayunlar alındığı tespit edilmiştir.⁹⁷ 1861-1862 yılında cami vakfının mütevellisi es-seyyid Mustafa'dır.⁹⁸

4.3. Niğde Alâeddin Cami'sinin Minare, Mihrab ve Minberi

Alâeddin Camisi'nin mihrabı da aynen doğu ve kuzeyde bulunan taç kapılar gibi yoğun taş bezemeleri ve figürler ile donatılmıştır. Minarenin taş kaidesi ve pabuçluğu iki ayrı renk taşla atlamalı olarak örülmüş, bu şekilde minarenin görüntüsüne bir hareket kazandırılmaya çalışılmıştır. Minarenin yerden şerefe korkuluğuna kadar olan yüksekliği 20,09 m'dir.⁹⁹ Camilerde şerefe kapısı genelde kible yönünü gösterirken, bu yapıdaki minarede şerefe kapısı doğuyu göstermektedir.

Camiye bitişik olarak kuzeydoğu köşeye yerleştirilen tek şerefeli minarenin taşları sarı ve kül rengidir. Silindirik bir yapıya sahip olan minarede taşlar, atlamalı olarak yerleştirilmiş bundan dolayı da minare damalı bir görünüme kavuşmuştur. Aynı şekilde caminin doğu duvarında da bu şekilde renkli taşlar kullanılarak cephenin

⁹⁵ Ekiz, *agt.*, s. 10.

⁹⁶ Özkarcı, *age.*, s. 48.

⁹⁷ BOA, C.EV.,162-8090, H.13-09-1224; BOA, C.EV.,563-28448, H.29-04-1272; BOA, EV.d..., 16699 - H-29-06-1276.

⁹⁸ BOA, EV.d..., 17608 - H-08-07-1278.

⁹⁹ Ekiz, *agt.*, s. 17.

monotonluğu giderilmeye çalışılmıştır.¹⁰⁰ Minare silindirik yapıda olup şerefeye kadar süslemesiz olarak devam etmekte, minarenin şerefe kısmına ise üç sıralı mukarnas ile geçilmektedir.¹⁰¹

Mihrap, mukarnas kavsaralı olup harimdeki en yoğun bezemelerin olduğu bölümdür. Mihrap 4,50 x 5,40 metre ölçülerinde olup genişlikleri farklı üç farklı bordür ve altı silmeye kuşatılmıştır. Birinci bordürde düzenli aralıklarla yayılmış kareler ve bunları kesen büyük eşkenar dörtgenler bulunmaktadır. Ortalarında sekiz köşeli bir yıldızın olduğu kareler birbirlerine eklenerek devam etmektedir. İkinci bordürde yivli şeritlerin birbirini kesmesinden oluşan ikili geometrik geçme motifler ile yarım daire dilimlerin dikey yönde birbirine eklenmesinden meydana gelen şekiller bulunmaktadır. Üçüncü bordür biraz daha geniş olup burada birinci bordürde olan süslemeler tekrar edilmiş, karelerin yanına bir tane de yarım kare eklenerek örgü yapılmıştır.

Mihrap, bir taç kapı düzeninde yapılmış iç içe geçmiş mukarnas kavsaralı dikdörtgen ve beşgen planlı iki nişten oluşmaktadır.¹⁰² Birinci niş 0,50 x 1,78 x 2,95 metre ölçülerinde olup nişin yan taraflarında karşılıklı mukarnas kavsaralı küçük mihrabiyeler bulunmaktadır. Kavsaranın dış köşeliklerinde simetrik olarak yerleştirilen iki rozet ve bunların altına simetrik bir şekilde yerleştirilen gülbezek ve çarkıfelek motifleri bulunmaktadır. Rozetlerin arasında ise “Kelime-i Tevhid” ve “Allah” kelimeleri yazılmıştır. Daha küçük olan ikinci niş ise 0,65 x 1,15 x 1,78 metre ölçülerinde olup kavsarası beş mukarnas sırasından oluşmaktadır. Bu nişte de basit ikili geometrik geçme motifler kullanılmış ve buraya ikinci bir mihrap işlevi kazandırılmıştır.

Mihrabın bulunduğu mukarnaslar arasına yerleştirilen Rahman süresinin 26, 27. ayetleri,

Resim 10. Mihrabın bulunduğu Mukarnaslar Arasına Yerleştirilen Ayet.

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى
وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

“Küllü men aleyha fan ve yebka
Vechu rabbike zül celali vel ikram

(Yeryüzünde olan her canlı fanidir. Yalnız azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı bakidir)¹⁰³

Mihrabın üst kısımlarındaki tromplar arasına yerleştirilmiş kitabede: “Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak, ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacak” yazılıdır.¹⁰⁴

Minber dokuz basamaklı olup 1,02 metre genişliğinde ve 3,78 metre uzunluğundadır. Minber korkuluğunun batı yüzünde sekiz kollu yıldızlardan oluşan geometrik şekiller bulunmaktadır. Korkuluğun doğu yüzünde ise altı kollu yıldızlardan oluşan geometrik şekiller vardır. Geometrik şekillerin içleri kırmızı kök boya ile boyanmış, bunların bazıları günümüze kadar gelmiştir.

¹⁰⁰ Özkarcı, *age*, s. 42.

¹⁰¹ Ekiz, *agt*, s. 32.

¹⁰² Özkarcı, *age*, s. 43.

¹⁰³ Ekiz, *agt*, s. 20.

¹⁰⁴ Parla, *agt*, s. 402.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

SONUÇ

Niğde Alâeddin Camisi Anadolu Selçuklu Devleti zamanında dönemin Niğde Valisi Zeyneddin Beşâre tarafından yaptırılmıştır. Caminin yapımı 1223 yılında tamamlanmış, aynı yıl banisi Zeyneddin Beşâre dönemin Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubat tarafından Kayseri’de idam edilmiştir. Cami, ilk başlarda Cami’i Cevvânî şeklinde adlandırılmış olsa da Zeyneddin Beşâre’nin idamından sonra adı Anadolu Selçuklu hükümdarı I. Alâeddin Keykubat’a ithafen Alâeddin Cami’si olarak değiştirilmiştir.

Alâeddin Camisi düz atkılı taş kemerlerin yan yana ve birbirine bitişik olarak sıralanmasıyla taş örgülü düz tavana sahip olan en iyi Türk İslam yapılarından biridir. Cami, özellikle ana giriş kapısı olan taç kapıdaki geometrik süslemeler ve dantel gibi olan taş işçiliğiyle ön plana çıkmaktadır. Dikdörtgen yapıları olan cami, aynı zamanda minaresinin caminin ana yapısına bitişik olması yönüyle de o dönemde yapılan camilerden ayrılmaktadır. Doğu taç kapısının üzerinde taşa işlenmiş olan saç örgülü insan başları, günün belli saatlerinde karşıdan bakıldığında gölgelerin oluşturduğu çok net bir şekilde fark edilebilen kadın imgesi, caminin tam merkezinde bulunan aydınlık açıklı avlu, birbirine bitişik taş örgülü düz tavan Alâeddin Camisini benzersiz kılmaktadır.

Caminin üstü tamamen taşla örtülmüştür. Alâeddin Camisi, düz atkılı taş kemerlerin yan yana ve birbirine bitişik olarak sıralanmasıyla taş örgülü düz tavana sahip olan en iyi Türk İslam yapılarından biridir. Anadolu Selçuklularının klasik cami mimarisini tüm unsurları ile orijinal haliyle içinde barındıran Alâeddin Camisi, şekli ve planı bozulmadan zamanımıza kadar ulaşabilen bir eserdir. Caminin kitabelerinden Sıddık ve Gazi adında iki kardeş usta tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. I. Alâeddin Keykubat döneminde tarihlenen mimarî eser kitabelerinde “Amel-i üstad” unvanının kullanıldığı tek yapı Niğde’deki Alâeddin Camisi’dir. Başka hiçbir yapıda bu unvan kullanılmamıştır. Bundan dolayı da Niğde Alâeddin Cami’sinin ustalarının mesleklerinde en üst mertebeye ulaşmış, I. Alâeddin Keykubat devrinin en önemli ustaları olduğu değerlendirilmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Anatolian Seljuk State played a key role in the Turkification of Anatolia and in imprinting the Turkish-Islamic stamp on the region. Seljuk sultans and rulers carried out significant construction activities in the regions they ruled. Niğde was one of the most important cities where the Anatolian Seljuk State established its dominance and left its mark on the region. It became one of the Seljuk administrative centers. One of the most important governors of Niğde was Zeyneddin Besare. A prominent statesman during the Anatolian Seljuk Empire, Besare played a significant role in the accession of I. Izzettin Keykavus to the throne. For this reason, he was appointed Governor of Niğde by I. Izzettin Keykavus. Zeyneddin Besare was assassinated along with many other statesmen in 1223 by the new ruler I. Alaeddin Keykubat.

Zeyneddin Beşâra was a philanthropic statesman. There are mosques known to have been built by him in Konya and Niğde. However, the Alaeddin Mosque in Niğde is the most important work demonstrating both his political and economic power. Although the mosque was originally named "Mosque Cevvani" in the early years, it was renamed as “Alaeddin Mosque” after its founder, Zeyneddin Besare, was assassinated by I. Alaeddin Keykubat. Undoubtedly, the most important factor in changing the name of the mosque was that I. Alaeddin Keykubat wanted to eliminate the names of the statesmen who opposed him and at the same time to glorify his own name.

The Alaeddin Mosque in Niğde was commissioned by Zeyneddin Besare and constructed Sıddık and Gazi who were brothers. Unfortunately, there is no sufficient information regarding the master craftsmen of the mosque. However, the master builders inscribed their names in five different locations within the structure they erected. Mimar (Architect) Sıddık used the title “Amel-i üstad” (Master’s work) alongside his name. Consequently, Sıddık is considered to be the chief architect of the mosque. The Niğde Alaeddin Mosque is the sole structure in architectural inscriptions dating back to the reign of Sultan I. Alaeddin Keykubat to feature the epithet “Amel-i üstad” (Master’s work). This designation is notably absent in all other contemporary structures. Consequently, it is believed that the mosque’s masters, Sıddık and his brother Gazi, had achieved the pinnacle of their profession. Nevertheless, the subsequent lack of discovery of any other architectural works attributed to Amel-i üstad Sıddık and his brother Usta Gazi suggests the potentiality of their deaths or execution immediately following the mosque's completion.

Methodology

In this study, primary historical records detailing the mosque, archival sources, travelogues of explorers who visited the region, and particularly the comprehensive body of existing scholarly literature about the mosque were investigated. All gathered data were synthesized and interpreted using content analysis, a recognized

method within qualitative research. Diverging from prior research, this investigation placed a specific emphasis on the political conjuncture prevalent during the mosque's construction, thereby elucidating the justification for the transition in its name from "Cami'i Cevvâni" to "Alâeddin Mosque." The study also endeavored to treat the historical background and the architectural attributes of the mosque as an interconnected whole. In this vein, the historical footprints of the mosque were systematically tracked through the analysis of Ottoman judicial registers (Şer'iyye Sicilleri).

Results and Conclusion

The Alaeddin Mosque in Nigde stands as one of the most significant works of classical Anatolian Seljuk architecture. The mosque is situated on the southern side of the Nigde inner fortress, referred to as Alaeddin Hill. The harim (main prayer hall) of the mosque measures approximately 26 × 21 meters. The mosque is erected upon eight stone piers, structured on a southwest-to-northeast longitudinal rectangular plan. The entire structure is roofed with stone. The Alaeddin Mosque represents one of the finest Turco-Islamic structures featuring a flat, stone-vaulted roof, created by the contiguous arrangement of straight-linted stone arches. In the construction yellow and gray local stones of Nigde were used in an alternating fashion. The main prayer sections within the structure are interconnected along the north-south and east-west axes, forming a total of fifteen spatial units. The main entrance to the mosque is not on the wall directly opposite the mihrab but it is situated on the eastern facade. Scholars insist that to make the main entrance to the eastern side of the mosque signifies the attribute to sun, which was common especially in the middle Asia at this era. Furthermore, a secondary entrance, accessible only via a staircase, is located at the northeastern corner of the northern wall. The interior of the structure also features an open courtyard located directly opposite to the main entrance. The structure is uniquely recognized for several features, including the human heads with braided hair carved into the stone above the eastern gate, the formation of a female figure image created by the muqarnas configuration on the eastern gate, the central open-air courtyard, the hexagonal motifs with angel figures on the trompe arches, the rich symbolic language utilized in the mosque's construction, its contiguous stone-vaulted flat roof, and its superb stone masonry. Alongside these engineering applications, the silhouette of a maiden that appears on the stone portal is considered one of the pinnacles achieved in the field of architecture during the Anatolian Seljuk Sultanate. The silhouette, which emerges at specific times of the day, is invaluable as it demonstrates that the master craftsmen of the period possessed exceptional proficiency not only in stone masonry but also in the fields of engineering, mathematics, geometry, astronomy, and physics. All engineering applications utilized in the mosque are similarly invaluable as they demonstrate the sophisticated power of the Anatolian Seljuk State in the field of engineering. The Nigde Alaeddin Mosque is a Turkish seal—a lasting impression in stone—placed upon Nigde by the Anatolian Seljuk State. With few exceptions, the Nigde Alaeddin Mosque has remained open for worship to this day. It was closed only between 1928 and 1969 due to its dilapidated condition. Following restoration work conducted by the General Directorate of Foundations between 1959 and 1969, it was reopened.

There is no foundation voucher for the Alaeddin Mosque. However, records regarding the properties endowed for the mosque's expenses are available in the Ottoman Cadastral Registers (Tahrir Defterleri). A cadastral register entry dated December 1476 specifies that the revenues of the villages of Derdin and Ilısın constituted the mosque's endowment. Furthermore, sixteenth-century records indicate that all revenues from Divriği village in the Melendiz sub-district and half of the revenues from both Kersendi village in the Çamardı sub-district and Ilısın village were dedicated to the mosque's expenses.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Cevdet Evkaf Evrakı*.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Evkâf Nezareti Defterleri*.

B. Araştırma ve İnceleme Eserleri

AKYÜREK, Sudem, GÖBEL, Tobrak ve AKYOL, Cüneyt, "Niğde Alâeddin Camii Mimari Unsurların STEM/STEAM Yaklaşımı Bakımından İncelenmesi", *Bilim Armonisi*, 4(2), ss. 36-44.

AKŞİT, Ahmet, "Türkiye Selçukluları Devrinde Niğde Vilâyetinin Alt Birimleri ve Sınırları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21 (2007), ss. 125- 133.

AKŞİT, Ahmet, "Selçuklu Devri Niğde'sinde Sosyal Tabakalar", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, (2009), ss. 39- 51.

ARIK, Feda Şamil, "Türkiye Selçuklu Devleti'nde Siyaseten Katl (1075-1243)". *BELLETEREN* 63, S. 236 (Nisan 1999), ss. 43-94.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI: NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

BULUT, Mustafa, *Selçuklu Çizgileri: Anadolu Selçuklu Geometrik Kompozisyonları*, İnkılâb Basım Yayım, İstanbul 2019.

ÇETİNTAŞ, Özgür, OYMAN, Naile Rengin, “Hat Sanatında Bir Yazı Türü Olarak Selçuklu Sülüsü (Dini Mimari Eserler Örneğinde Bir Değerlendirme)”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 2017, ss. 444-476.

DOĞAN ŞAMAN, Nermin, “Selçuklu Döneminde Siyasi ve Bani Kimliği ile Zeyneddin Beşâre”, *Turkish Studies*, 9(10), ss. 957-976.

DOĞAN ŞAMAN, Nermin, “Niğde’deki Türk Dönemi (13-15.Yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı-mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), ss. 115-140.

EKİZ, Mehmet, *Niğde Alâeddin Camii’nin Anadolu Selçuklu Mimarisi İçerisindeki Yeri ve Önemi*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Niğde 1998.

ERTUĞRUL, Ali, *Niğdeli Kadı Ahmed’in El-Veledü’ş-Şefik ve’l-Hâfidü’l-Halik’i*, C.1 Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 2015.

ÖNKOL ERTUNÇ, Çiğdem, *Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapılarında Tezyinat*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2016.

ÖNKOL ERTUNÇ, Çiğdem, “Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 5 (Mart 2016), ss. 114-31.

ERYAMAN, Mustafa “Niğde Alâeddin Camisine Dair Bazı Yeni Bulgular”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(6), ss. 436-445.

GABRİEL, Albert, *Niğde Türk Anıtları*, çev. Ahmed Akif Tüfenk, Bengi Matbaası, Ankara 1962.

İBNİ BİBİ, El Evamirü’l-Ala’iye Fi’l-Umuri’l-Ala’iye (Selçuk Name), C.1, çev. M. Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1996.

KATOĞLU, Murat, “13-Yüzyıl Konyasında Bir Cami Grubunun Plân Tipi Ve “Son Cemaat Yeri”, *Türk Etnografya Dergisi*, (59), 1967, ss. 81-100.

MATRAKÇI NASUH (Nasuh’us Silahi), *Beyanı Menazili Seferi ‘Irakeyn-i Sultan Süleyman Han*, çev. Hüseyin Yurdaydın. 2. Baskı. Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara 1976.

PARLA, Canan, *I. Alâeddin Keykubat Dönemi Yapılarında Biçim ve Estetik*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1997.

PARLA, Canan, “Alâeddin Keykubat Dönemi Işığında Anadolu Selçuklu Devletinde Yapı Organizasyonu”, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(3), 2002, ss. 251-285.

PARLA, Canan, “Sivas I. İzzeddin Keykavus Şifhanesi ve Niğde Alâeddin Camii’nin Simge Dili”, *Erdem*, 14(41), 2004, ss. 59-78.

ORAL, Zeki, “Niğde Tarihi”, *Akpınar Dergisi*, s. 2,1934, ss. 6-10.

ÖCAL, Tülay, ALTUNER Huriye, “The Importance of Historical and Cultural Heritage of Niğde in Terms of Cultural Geography”, *Current Urban Studies*, 2(1), ss. 74-82.

ÖGEL, Semra, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1987.

ÖNGE, Önge, “Anadolu’nun Türk-İslâm Devri Yapılarında Enteresan Bazı Taş Kemer ve Tonozlar”, *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (9), 1978, ss. 321-336.

ÖZKARCI, Mehmet, *Niğde’de Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 2001.

SAFRAN, Mustafa, “Alaettin Keykubat’ın Otorite Anlayışı ve Ümera Katli Meselesi”, *Selçuk Dergisi*, S.3, I (Alaettin Keykubat Özel Sayısı), Haziran 1988, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yay., Konya 1988, ss. 97-103.

SÖNMEZ, Sönmez, *Anadolu Türk İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1995.

ŞAHİN, Mustafa Kemal, “Afşin Eshabı Kehf Rıbatı ile Niğde Alâeddin Camisi Taçkapıları Üzerine Bazı Yorumlamalar”, *International Journal of History*, V(10), Issue 6,2018, ss. 143-174.

CAHİT ÇELİK

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına ait Tarihî Eserler”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, (5),1949, ss. 121-151.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984.

YILDIZ, Sibel, “Alâeddin Camii”, <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/Alâeddin-camii-nigde> 24.09.2025, 22.17.

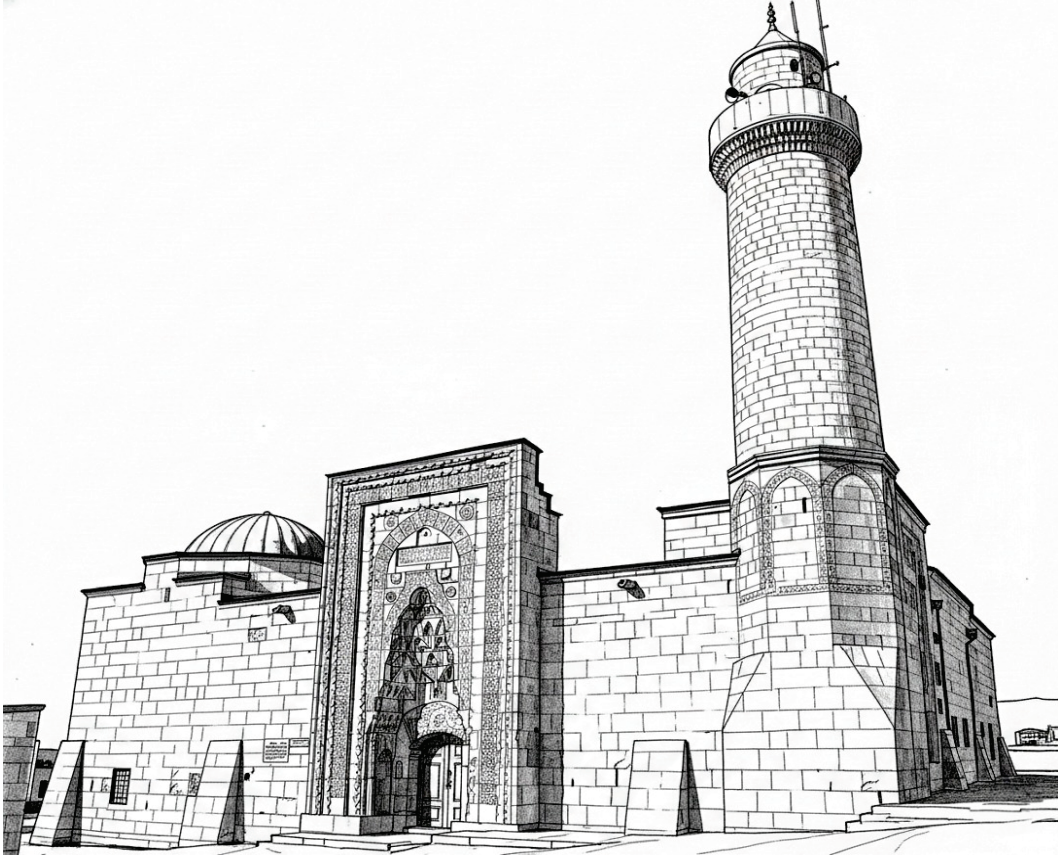
TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI:
NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

EKLER

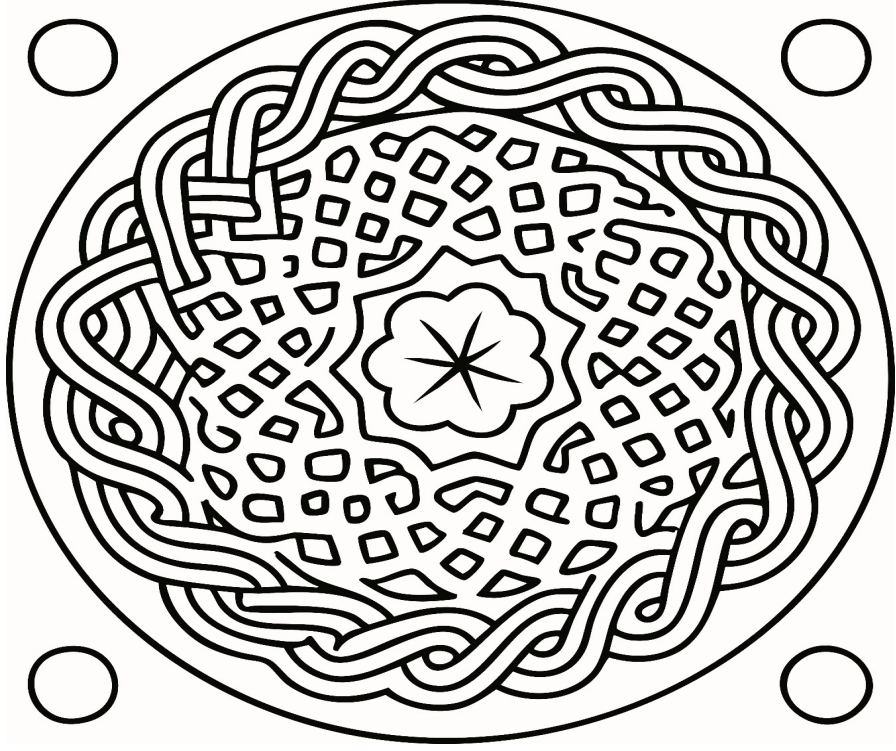
Ek 1. Matrakçı Nasuh'a Göre Niğde Alâeddin Cami

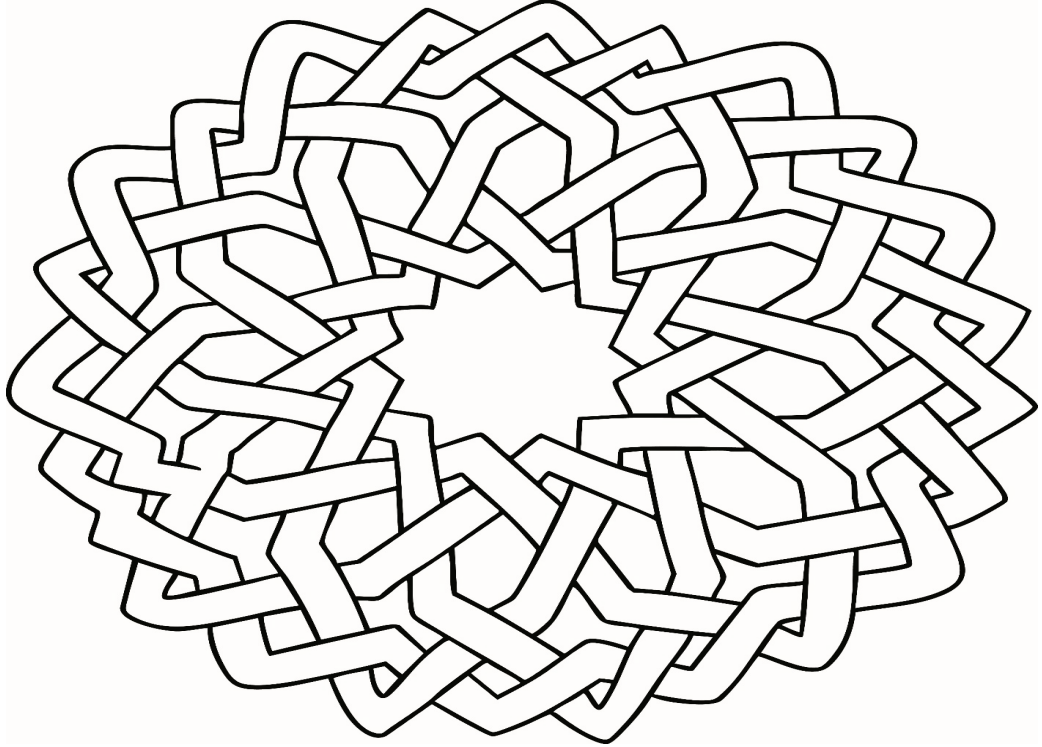
Ek 2. Alâeddin Cami'sinin Çizimi

Ek 3. Taç Kapıdaki Gülçelerden bir Örnek.

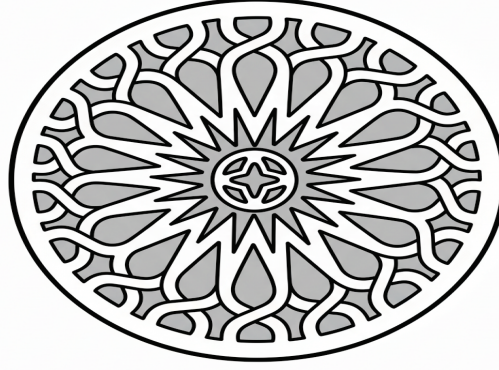

Ek 4. Taç Kapının Merkezinde On İki Kollu Yıldız Bulunan Rozet.

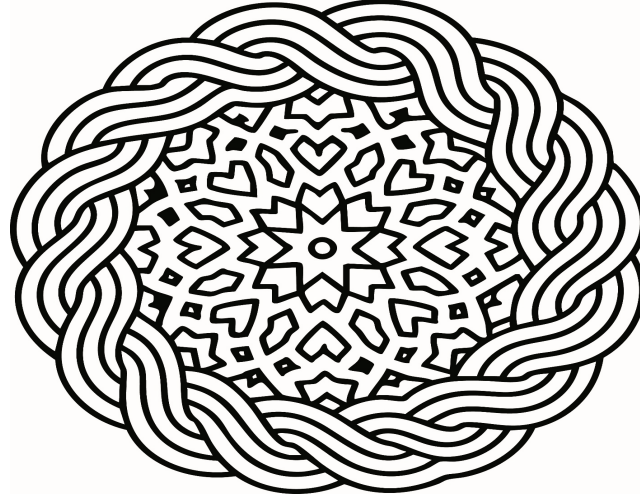

Ek 5. Kuzey Taç Kapıdaki Motif.

TARİHE MEYDAN OKUYAN BİR SELÇUKLU MİMARİ YADİGÂRI:
NİĞDE ALÂEDDİN CAMİİ

Ek 6. Taş Kapıdaki Rozet

GTTAD

Makale Bilgileri:

Etik Kurul Kararı:

Etik Kurul Kararından muaftır.

Katılımcı Rızası:

Katılımcı yoktur.

Mali Destek:

Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması:

Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Telif Hakları:

Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

Article Information:

Ethics Committee Approval:

It is exempt from the Ethics Committee Approval

Informed Consent:

No participants.

Financial Support:

The study received no financial support from any institution or project.

Conflict of Interest:

No conflict of interest.

Copyrights:

The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.